

Serie No. 467

Harga f 0.20

**PEMIMPIN
DOEKOEN BERANAK.**

oléh

**L. S. A. M. VON RÖMER
ARTS.**

UITGAVE VAN DE COMMISSIE
VOOR DE VOLKSLECTUUR

DIKELOEARKAN OLÉH
BALAI POESTAKA

KONINKLIJK INSTITUUT VO. TROPEN-BIBLIOTHEEK

14 0000 0116 6580

156-104157

KITAB-KITAB BALAI POESTAKA.
Kitab bahasa Melajoe hoeroef Latijn.

Serie No.	Nama kitab.	Pengarangnja.	Har- ganja.
108	Pembela orang sakit. . .	Dr. C. D. Ouwehand . .	0.50
129	Kitab pemeliharaan diri.	Moeh. Joesoef	0.40
218	Penjakit mata	Dr. C. Bakker	0.10
228a	" perempoean	Dr. D. Snoeck Henke- mans	0.10
382	Keséhatan didalam kam- poeng, djilid I	Prof. Dr. P. G. Flu. . .	0.75
382a	Idem, djilid II	Idem.	1.—
445	Ilmoe keséhatan	B. G. D.	0.40
480	Awas! Penyakit In- fluenza	Balai Poestaka	0.10
484	Penjakit perempoean. . .	Dr. F. W. van Haeften.	0.10
137	Perbantahan antara pe- njakit pest dan koléra dinegeri Masir	M. Wignjaamidarma . .	0.05
159	Penjakit pest di tanah Djawa	Dr. O. L. de Raadt. . .	0.05
167	Pertolongan jang perta- ma pada waktoe ke- tjelakaan	M. Poerwasoewardja . .	0.30
1	Masalah penyakit biri- biri berhoeboeng de- ngan persediaan beras.	B. G. D.	0.20
2	Dari hal penyakit tuber- culose	Idem	0.20
3	Pemeliharaan kanak-ka- nak jang menjoesoe . . .	Idem	0.25
4	Penjakit koedis.	Idem	0.15
5	" tjatjing tambang. . . .	Idem	0.25
6	Dari hal gila andjing. . .	Idem	0.20

13 1 23
CENTRALE BIBLIOTHEEK
KON. INST. v. d. TROPEN
Series No. 467
MIDDE RHEM

Br N 70-295

OVER BARINGEN.

618.4

EEN BOEKJE VOOR DE

DOEKOEN-DOEKOEN BERANAK

DOOR

L. S. A. M. VON RÖMER,

arts.

DRUKKERIJ VOLKSLECTUUR — WELTEVREDEN 1922.

OVER BARINGEN.

In dit boekje willen wij 't hebben over de baring, maar uit den aard der zaak zullen wij alleen de baring behandelen, voor zoover daarbij geen instrumenten noodig zijn, want dit boekje is slechts bestemd, om in de kampoeng andere denkbeelden en werkwijzen te brengen, dan tot nu toe gevolgd werden, en dat die wijzen en denkbeelden veranderd moeten worden, zal ieder begrijpen, want een ieder weet, dat hier te lande zeer vele vrouwen der bevolking kort na hare bevaling sterven, met koorts, met heftige pijnen in de onderbuik, en eveneens, dat er heel veel kinderen kort na hunne geboorte dood gaan, met koorts, en krampen en abscessen.

DARI HAL BERANAK.

Bahwasanja ditanah Hindia ini banjak sekali perempuan jang mati karena beranak. Biasanja perempuan itoe mati sesoedah dihinggapi penjakit demam dengan merasa sakit dalam peroetnja. Anak-anak baji poen banjak poela jang mati karena dapat penjakit demam, moelas atau benkak-bengkak. Kalau ditanja apa sebabnja, ta' dapatlah orang désa menerangkannja.

Sebab itoe maka dalam kitab ini kita hendak menjeriterakan, bagaimana tjaranja haroes orang mengoes perempuan beranak. Akan tetapi oléh karena kitab ini hanja boeat didjadikan pemimpin dikampoengkampoeng sadja, maka kita jeriterakan hal beranak jang biasa sadja dan jang tida' perloe memakai perkakas² dokter. Oedjoed kitab ini, ialah oentoek penoendjoek djalan bagi orang désa dalam hal membela perempuan beranak, sebab [atoeran tentang itoe, jang sampai sekarang masih ditoeroet oléh orang didésa-désa, djaoeh dari pada sempoerna, dan haroes dioebah dan diperbaiki.

Maar bijna niemand der bevolking weet, wat daarvan de oorzaak is.

Dat is nu niet zoo heel vreemd, als men bedenkt, dat pas in het jaar 1847, dus nog geen tachtig jaren geleden door een Oostenrijksch geneesheer SEMMELWEIS aangetoond werd, wat de aanleiding was van het ziekworden en sterven dier kraamvrouwen, en dat veel later, in $\pm$ 1881, een Engelsch geleerde LISTER de werkelijke oorzaak daarvan vond, steunend op onderzoekingen van PASTEUR, den beroemden Franschman, die zulke baanbrekende onderzoekingen gedaan heeft, ten opzichte van het leven dier kleine levende wezentjes, die o.a. ziekte veroorzaken, en die men bacteriën noemt.

Maar men moet niet denken, dat dergelijke beweringen, hoe goed ook bewezen, werden aangenomen en geloofd. De doktoren en de geleerden uit den tijd van SEMMELWEIS wilden er niets van weten, en verklaarden hem dood, zoodat de man, miskend en verlaten door ieder, tenslotte krankzinnig stierf. En toch had hij gelijk!

Apa jang menimboelkan penjakit jang terseboet diatas itoe, beloem berapa diketahoei orang ditanah ini. Hal itoe sesoenggoehnja tidak mengherankan, sebab ditanah Éropahpoen beloem selang berapa lama orang mengetahoei dia.

Moela-moela jang menjatakan penjakit perempoean beranak itoe ialah toean SEMMELWEIS, seorang dokter Oostenrijk, ja itoe dalam tahoen 1847, djadi sampai kini beloem tjoekeop 80 tahoen. Kemoedian $\pm$ tahoen 1881 toean LISTER, seorang doktor Inggeris, dapat menerangkan, apa jang sebenarnja jang mendjadi bibit penjakit itoe, karena dalam pemeriksaannja itoe jang dipakainja oentoek alasan, ialah ilmoe pengetahoean tentang koetoe-koetoe bibit penjakit, jang dinamakan baktéri, ja itoe soeatoe 'ilmoe pengetahoean jang moela-moela sekali diselidiki benar oléh toean PASTEUR, seorang Perantjis jang telah termasjhoer namanja dalam 'ilmoe tabib.

Akan tetapi, sebagaimana telah biasa didalam hal itoe, orang tidak teroes sadja soeka menerima pendapat baroe jang baik itoe. Sekalian dokter-dokter dan orang jang pandai-pandai tidak soeka mendengar perkataan toean Semmelweis itoe. Meréka itoe berketjil hati belaka kepadanya; sekalian pertambatannja dengan toean itoe dipoetoeskan, ta' seorang djoeapoen hendak berkoempoel lagi dengan toean SEMMELWEIS itoe dan penghabisannja ia mati..... gila dan melarat. Walaupoen demikian ialah jang berkebenaran.

Hij zeide, en bewees daadwerkelijk, dat die koorts, waaraan kraamvrouwen sterven, de kraamvrouwenkoorts, eigenlijk altijd verwekt wordt door de vuile handen van de menschen, die zoo'n vrouw geholpen hebben.

Maar als een goede halve eeuw geleden de geleerden in Europa die nieuwe opvatting niet wilden aannemen, dan mag men 't de onontwikkelde kampoengbewoners toch zeker niet euvel duiden, dat zij nog nooit daarvan gehoord hebben, of 't niet zoo maar willen accepteren.

Dat is 't eerste en 't gewichtigste, dat een ieder weten moet, dat voor het helpen eener barende vrouw reinheid en nogmaals reinheid een absolute eisch is.

Wat verstaat men nu onder reinheid?

Daarvoor is 't niet voldoende eventjes zijn handen in 't water te stoppen, af te wrijven, en dan te drogen, neen, daaraan stellen wij hoogere eischen.

Het beste reinigt men zijne armen en handen aldus:

Men stroopt zijn mouwen zoo hoog op, dat de geheele onderarm vrij is, en zorgt er voor, dat die opgestroopte mouwen niet neer kunnen vallen.

Dan zeept men zijn onderarmen en zijn handen flink in, liefst met warm water, en wast zich die lichaamsdeelen zeker tien minuten lang. Natuurlijk begrijpt

Toe an Semmelweis menjatakan dengan sedjelas-djelasnja, bahwa penjakit demam, jang berdjangkit pada perempoean jang baroe beranak itoe, ja itoe tidak lain dari karena kotoran tangan orang jang menolong waktu ia bersalin.

Kalau kita memikirkan bahwa hal itoe dahooloe ta' moedah diterima oléh segala orang jang pandai-pandai di Éropah, betapa poela akan kita goesar kepada orang désa di Hindia ini, jang beloem mendapat kepandaian sesoeatoe djoega. Tentoe meréka itoe akan soekar djoega menerima pengadjaran jang baik itoe.

Djadi jang teroetama haroes kita mengetahoei dan kita perhatikan pada waktu menolong perempoean beranak, ialah kebersihan, kebersihan!

Apakah jang dinamakan kebersihan itoe?

Kebersihan jang sedjati itoe ta' kan tjoekoep, djika orang hanja mentjoetji tangannja dengan sebentar saja! Tidak! Melainkan banjak lagi jang haroes diperhatikannja.

Hendaklah orang membersihkan tangannja begini:

Singsingkanlah lengan badjoe sampai kesikoe dan djagalalah soepaja lengan badjoe itoe djangan dapat toeroen lagi.

Tjoetjilah tangan kira-kira sepoeloeh menit lamanja dengan air (seboléh-boléh dengan air panas) dan saboen. Bagian-bagian tangan jang banjak lipatan koelitnja

men, dat die gedeelten van de hand, waar men veel plooien heeft, veel en veel nauwkeuriger schoon gemaakt moeten worden.

In de eerste plaats dan de nagel.

Iemand, die een barende vrouw moet helpen, behoort zijne nagels zoo kort mogelijk te houden. *Een vroedvrouw of een dokter, die bij een verlossing helpt met lange nagels, is een gevaarlijk mensch, die tal van ongelukken zal verwekken in zijn praktijk. En zoo iemand met zwarte randjes aan zijn nagels, zal onafwendbaar de oorzaak zijn van vele dooden.*

Want in dat zwarte vuil van die nagels krioelt het van gevaarlijke bacteriën.

Wasschen met zeep is voor de vingertoppen met hun nagels dan ook niet voldoende: men moet ze goed schoon maken met een nagelreiniger, of met de punt van 'n mes of schaar, en zoo ook de nagelranden.

Ook met een nagelborstel moet men zijn vingers goed borstelen, als men ten minste weet, dat zoo 'n borstel inderdaad schoon is. Als men zoo maar een borstel gebruikt, die men op een waschtafel vindt, dan kan men er van overtuigd zijn, dat die heelemaal niet schoon is, en dan doet men er meer kwaad mede,

haroes teroetama sekali dibersihkan, sebab disitoelah biasanja kotoran berkoempoel.

Jang teroetama sekali haroes didjaga ialah koe-koe.

Doekoen beranak atau doktor jang berkoekoe pandjang waktoe menolong perempoean bersalin, boleh menimboelkan bahaya bagi perempoean itoe sendiri atau bagi anak jang baroe dilahirkan, lebih-lebih kalau koekoenja itoe kotor, tentoe makanja banjak orang mati.

Koekoe jang kotor menimboelkan bahaya maeet, sebab kotoran koekoe itoe mengandoeng koetoe-koetoe bibit penjakit jang berbahaya.

Djadi koekoe itoe boekannja *haroes pendek* sadja, tetapi teroetama sekali *haroes bersih*. Dari sebab itoe maka sepatoetnja koekoe itoe dikerik dengan perkakas pembersihkannya atau dengan oedjoeng pisau atau dengan goenting. Begitoe poela disisi-sisi koekoe.

Lain dari pada itoe, oentoek membersihkan koekoe itoe, boleh orang memakai sikat, asal sadja sikat itoe bersih, dan djangan sebarang sikat jang dipakai membersihkan koekoe itoe tidak bersih, maka bahaya jang terseboet diatas itoe agaknja akan bertambah-tambah besar; sebaik-baiknya sikat jang akan dipakai itoe

dan goed. Heeft men er een, die reeds geruimen tijd in een ontsmettende vloeistof bewaard werd, bijv. in sublimaatoplossing, dan is dat wat anders. Men kan echter in plaats van 'n borstel ook gebruiken zuiver wit zand, dat men van te voren goed uitgloeien kan. Als men zijn handen met zachte zeep (groene zeep) voor de helft gemengd met zulk wit zand, krachtig en langdurig wrijft en wast, dan kan men er zeker van zijn, dat men een goed reinigingsmiddel heeft toegepast.

Heeft men zoo een goede tien minuten zich de handen gewasschen, dan moet men ze nog eens ter dege afwasschen met een ontsmettende vloeistof, zooals een sublimaatoplossing (1 op 1000).

Dan droge men de handen *niet* af, — want dan zou men de ontsmetting weer ongedaan maken — maar men laat de handen nat van 't sublimaat en men zorge ervoor, dat zijn handen of vingers geen nog niet ontsmette of nog niet gereinigd voorwerp aanraken.

Is men zoo dus goed gereinigd, dan moet men er aan denken, dat ook de vrouw, die men helpen moet nog schoon gemaakt moet worden.

De vrouwelijke geslachtsdeelen kan men onderscheiden in twee afdeelingen: de inwendige en de uitwendige.

Van de inwendige doet men het best maar af te

direndam doeloe seberapa lama dalam air soeblimat atau dalam barang tjair sematjam itoe.

Kalau tidak ada sikat, boléh djoega mempergoenakan pasir poetih, jang dibakar lebih dahoeloe hingga mérah. Pasir itoe ditjampoer dengan saboen hidjau, sama banjaknja. Bilamana orang mentjoetji tangan dengan itoe koerang lebih 10 menit lamanja, ta' boléh tidak tentoe tangannja itoe boléh diseboet bersih. Soenggoeh-poen demikian djangan loepa, bahwa tangan itoe haroes poela kemoedian dibersihkan dengan air pemboenoeh baktéri-baktéri, misalnja air soeblimat, jang tjampoe-rannja 1 bahagian soeblimat dengan 1000 bahagian air (1:1000). Sesoedah itoe tangan *djangan* diserbét lagi, kalau diserbét, boléh djadi dihinggap lagi oléh koetoe-koetoe bibit penjakit. Lain dari pada itoe haroes poela didjaga, soepaja tangan jang soedah bersih itoe, djangan bersentoeh dengan barang jang lain-lain jang beloem dibersihkan.

Perempoean jang akan dibéla itoe haroes poela bersih. Jang teroetama sekali haroes didjaga kebersihan kemaloecannja. Adapoen kemaloecan perempoean itoe terbagi atas doea bagian, ja'itoe *bagian loear* dan *bagian dalam*.

Bagian jang sebelah kedalam ta' oesah lagi diber-

blijven, omdat men door alle reinigingsmaatregelen eigenlijk meer kwaad dan goed doet. Men behoort er voor te zorgen, dat geen vuil van buiten wordt ingevoerd; daarvoor was handen en vingers schoon maken zoo'n *eerste* eisch.

Maar de uitwendige geslachtsdeelen behoort men integendeel wel schoon te maken: goed met lauw water en zeep wasschen, lange of vuile schaamharen wegnippen, en dan nog eens aan de buitenzijde met wat watten, die men in sublimaatoplossing gedompeld en daarna goed uitgedrukt heeft, nauwkeurig afvegen, alsmede ook de binnenzijde van de wat met de vingers van elkaar gebrachte schaamlippen.

Zorg er voor, dat de vrouw te voren goed gewaterd heeft, en eveneens ruime ontlasting gekregen heeft. Mocht er — wat natuurlijk vaak gebeurt — gedurende de baring weer drekstoffen naar buiten komen, dan moet men de aars weer reinigen, vegende van de schaamte af naar achteren, maar nooit met sublimaat-watten, want dat is heel gevaarlijk, maar gewoon met schoone droge watten.

Zie zoo, nu is men gereed voor de baring voor zoover het de vrouw en de helpster betreft.

Wanneer men dit alles nakomt, dan is er al veel

sihkan, asal sadja didjaga soepaja kotoran djangan masoek.

Itoelah sebabnja maka tangan dan koekoe orang jang mengoeroesnja *haroes bersih*.

Akan tetapi bagian sebelah keloear perloe sekali dibersihkan, ditjoetji dengan air angkat (soeam) dan saboen. Boeloe kemaloean jang pandjang dan kotor haroes digoenting dan bibir kemaloean jang sebelah keloear disapoe dengan kapas jang dibasahi dengan air soeblimat dan jang soedah diperah airnja. Kemoedian bibir kemaloean itoe diboeka sedikit dengan djari dan dihapoes poela bibir itoe sebelah kedalam dengan kapas itoe.

Perempoean jang akan beranak itoe lebih dahoeloe haroes disoeroeh boeang air ketjil dan boeang air besar (kadahadjat). Bilamana perempoean itoe mengeloearkan kotoran waktoe beranak, maka dari tepi loebang kemaloennja hingga pantatnja haroes dibersihkan dengan kapas kering jang bersih, djangan dengan kapas jang dibasahi dengan air soeblimat tadi, sebab boléh menimboelkan bahaya.

Keterangan jang diatas itoe tjoekeolah rasanja akan didjadikan penoendjoek djalan, waktoe mengadakan persediaan, baik oentoek perempoean jang beranak

verbeterd, en is de kans van infecteeren van de vrouw al uiterst gering.

De geheele verloskunde hier te behandelen, is onmogelijk, vooral omdat die niet uit een boekje geleerd kan worden, maar onder goede deskundige leiding praktisch moet worden beoefend. Alleen enkele eenvoudige maar principieele kwesties zullen hier medegedeeld worden.

Het komt niet zoo zelden voor, dat als het hoofd van het kind reeds zichtbaar is, de weeënwerkdadigheid ophoudt, en het kind niet verder komt. Dan kan men helpen in vele gevallen.

Bovenal moet men in de eerste plaats steeds voor oogen houden, dat men geen geweld mag gebruiken noch ruwheid, maar rustige kracht moet aanwenden bij al deze handgrepen.

In het hier bedoelde geval gaat men als volgt te werk.

Men omvat het bovenste gedeelte van de baarmoeder met een of met beide handen en drukt langzaam maar met kracht de baarmoeder naar beneden naar den ingang van het bekken, de ring van beenderen, waarin de buikingewanden rusten.

Is de buikwand erg gespannen, uit welke oorzaak,

baik oentoek jang menolongnja. Kalau segala peratoeran itoe ditoeroet, boléhlah diharap perempoean itoe akan terdjaoeh dari pada bahaya penjakit.

Akan memoeatkan segenap 'ilmoe doekoen beranak dalam kitab ini, tentoe ta' boléh djadi, sebab 'ilmoe itoe hanja dapat dipeladjari, kalau diadjarkan dengan praktijk oléh orang ahli. Djadi jang akan ditjeriterakan disini hanjalah perkara-perkara jang moeda sadja, akan tetapi jang tidak boléh tidak perloe diketahoei orang.

Kadang-kadang kalau kepala anak itoe telah tersemboet, maka berhenti rasa sakit (oewat), hingga anak itoe tertahan poela didalam. Dalam hal itoe adalah djalan akan menolongnja. Akan tetapi teroetama sekali orang haroes berhati-hati benar; mengeloearkan anak itoe sekali-kali djangan dengan kekerasan, atau dengan tergopoh-gopoh.

Atoeran jang boléh dipakai, kalau ada kedjadian jang seroeпа itoe, adalah sebagai berikoet dibawah ini.

Peganglah bagian sebelah atas dari peranakan dengan sebelah tangan atau dengan kedoea belah tangan dan tekankanlah perlahan-lahan tetapi koeat-koeat kebawah, menoe djoe loebang antara lingkaran toelang pinggang jang atasnja terletak isi peroet.

Akan tetapi bilamana koelit peroet perempoean itoe

dit ook zij, bijv. door groote pijnlijkheid van de vrouw, dan is hiervan geen succes te verwachten.

Die pijnlijkheid kan verwekt worden door allerlei ziekten in de buik, maar ook door een volle blaas. Als de vrouw in langen tijd niet gewaterd heeft, en dan vaak kreunt en gilt, om geholpen te worden, opdat zij zal kunnen urineeren, dan is het zaak een vroedvrouw of een geneesheer te roepen, want het instrument, waarmee men die urine verwijdert, eischt een zorgvuldige reiniging en men moet ook precies de plaats weten, waarin men dat aan moet leggen.

Ik twijfel er echter niet aan, of een geneesheer zal een doekoen, die daarom vraagt zeker wel willen leeren, hoe die erg eenvoudige, maar nauwkeurigheid behandeling moet geschieden. Pijn doet zij niet, maar vereischenden zij geeft integendeel de vrouw zeer groote verlichting, ja, dikwijls is het ledigen van de blaas reeds voldoende, om de weeën weer te doen beginnen, en dan kan de bevalling van zelf ook afloopen.

• •

Dan kan het gebeuren, dat het hoofdje van 't kind

kesakitan, maka oesaha itoe tentoe akan sia-sia belaka.

Adapoen kesakitan itoe boléh disebabkan oléh matjam-matjam penyakit dalam peroet, ataupun oléh karena laboe-laboe kentjing terlampau penoeh. Kalau perempoean itoe lama tidak boeang air dan kerap kali mengerang atau mendjerit-djerit karena hendak boeang air, hendaklah dengan segera minta pertolongan doktor atau doekoen beranak, sebab memboeboehkan perkakas akan mengeloearkan air kentjing itoe tidak soekar, akan tetapi orang haroes tahoe memakainja dan tempat dimana akan diboeboehnja, dan lagi haroes perkakas itoe dibersihkan bersih-bersih dahoeloe.

Djika ada doekoen jang meminta beladjar itoe, tentoe doktor akan soeka mengadjar dia. Memasang dan membersihkan perkakas itoe tidak soekar, tetapi haroes hati-hati. Lagi poela perempoean jang dikelearkan air kentjingnja itoe tidak sadja tidak mérasa sakit tetapi mendjadi lega. Kerap kali bila laboe-laboe kentjing itoe soedah kosong, maka sakit beranak moelai lagi terasa, hingga anak itoe dengan moedah dapat dilahirkan.

Kadang-kadang anak itoe dari léhernja kebawah

reeds geboren is, en dat nu het verdere lichaampje niet komt.

Ook dan kan men vaak met een klein ingrijpen het kind doen geboren worden, en men gaat daarbij dan, na goede reiniging der handen, — zooals wij dat reeds beschreven, — aldus te werk:

Met een zuiver watje reinigt men eerst de mond, neus en de oogen van het kind, dan neemt men het hoofd zoo vast, dat de vingertoppen van de eene hand op het achterhoofd komen te liggen, en die van de andere hand op de randen van de kin; terwijl men nu zoo, *zacht*, aan het hoofd trekt, beweegt men het naar de zijde van de aars der moeder, totdat men het schoudertje aan de voorzijde der schaamte begint te bemerken. Dan beweegt men den schedel, steeds weer zacht eraan trekkend, maar de andere zijde, en gaat daarmee voort, totdat het andere schoudertje geheel geboren is; dan beweegt men wederom het hoofdje naar de zijde der aars, terwijl men den wijsvinger van de voorste hand in den oksel van het kind inhaakt, om het andere schoudertje, dat we het eerst zagen, eveneens naar buiten te brengen.

Is dit geschied, dan haakt men den wijsvinger van de andere hand in de andere oksel, terwijl het hoofdje tusschen beide handen rust, en dan kan men langzaam de geheele romp naar buiten trekken; zijn de heupen

tertahan didalam, djadi jang keloear hanja kepalanja sadja.

Dalam hal ini baiklah orang berlakoe demikian:

Bersihkan tangan menoeroet nasihat jang terseboet diatas. Sesoedah itoe ambillah kapas jang bersih, laloe gosokkan pada moeloet, hidoeng dan mata anak itoe. Setelah bersih rasanja penganglah kepala anak itoe dengan kedoea belah tangan hingga oedjoeng djari tangan jang sebelah menekan bagian kepalanja sebelah belakang dan oedjoeng djari tangan jang sebelah lagi menekan tepi dagoe. *Perlahan-lahan* tariklah anak itoe keloear dengan menekan anak itoe kebawah menoedjoe pantat iboenja. Apabila bahoenja jang sebelah soedah kelihatan pada loebang kemaloean sebelah atas, angkatlah kepala anak itoe sambil menarik perlahan-lahan kesebelah jang lain, hingga keloear bahoenja jang sebelah lagi. Sesoedah itoe kaitlah ketiak anak itoe dengan teloendjoek jang memegang kepala anak itoe sebelah belakang, laloe tarik dan tekankan sekali lagi anak itoe kebawah dengan hati-hati soepaja bahoenja, jang moela-moela kelihatan tadi, keloear sama sekali.

Kalau bahoer anak itoe soedah keloear kedoea-doeanja, kaitlah poela bahoer jang keloear kemoedian itoe dengan teloendjoek tangan jang memegang moeka anak itoe, hingga kepala anak itoe terletak antara

breed, en voelt men weerstand, dan maakt men dezelfde bewegingen met 't kinderlichaampje, als te voren met 't hoofdje, waarna de beentjes bijna onmiddellijk volgen.

Wanneer nu het kind geboren is behoort men een handeling te verrichten, die de Inlandsche doekoen eerst veel later doet, door welke late verrichting herhaaldelijk het leven van 't kind en van de moeder het grootste gevaar loopt niet alleen, maar buitengewoon dikwijls wordt vernietigd.

Ik bedoel de doorsnijding van de navelstreng.

De geheele voorstelling, die hier te lande nog zooveel heerscht, dat de moederkoek, het zusje van het geboren kind eerst uitgedreven moet worden voordat men de streng doorsnijdt, is ten eenenmale onjuist, en heeft reeksen van sterfgevallen van 't kind en van de moeder veroorzaakt.

Het beste is, zoo spoedig als het kind geboren is, de navelstreng op twee plaatsen, niet te ver van

kedoea belah tangan. Sesoedah itoe tariklah toeboeh anak itoe perlahan-lahan keloeur dan bila pinggang anak terlampau besar, hingga soesah akan dikeloearkan gerak-gerakkanlah badan anak itoe kian-kemari seperti menggerakkan kepala anak tadi. Tentoe dengan sebentar maka lahirlah kakinja.

Kalau anak itoe soedah lahir goentinglah tali poesatnja dengan segera, djangan dinantikan lagi seperti biasa dilakoekan oléh doekoen-doekoen kampoeng, sebab djika tali poesat itoe tidak lekas-lekas digoenting, boléh djadi hal itoe meroesakkan kesedjahteraan iboe dan anak, ja, sering kali djoega, sehingga mati anak atau iboe.

Pendapatan orang, bahwa temboeni (saudara anak), haroes keloeur dahoeloe sebeloenja boléh menggoenting tali poesat, sekali-kali tidak benar dan soedah sering mendatangkan tjelaka kepada anak dan iboe. Sebab itoe akan menggoenting tali poesat itoe ta' perloe orang menoenggoe hingga temboeni itoe keloeur, sebab kalau ditoenggoekan lama-lama boléh djadi anak itoe atau iboenja mati.

Sebagaimana telah dikatakan diatas, lebih baik tali poesat itoe digoenting lekas-lekas sesoedah anak lahir.

elkaar, op ongeveer 5 tot 6 cM. van de navel af te binden met schoon ongebruikt veterband, dat men desnoods te voren in een sublimaat-oplossing (van één op duizend deelen) laat liggen. Dan knipt men met een schoone schaar liefst met stompe punten de navelstreng tusschen de beide afbindingsplaatsen door. De schaar, waarover wij zoo juist spraken is pas schoon, wanneer wij hem goed (bijv. een kwartier) uitgekookt hebben in kokend water.

Een nieuw scherp bamboe-mesje kan men ook gebruiken, dat men eveneens in een ontsmettende vloeistof, zooals de boven aangegeven sublimaat-oplossing, ontsmetten kan.

Het afbinden van de navelstreng aan de zijde van het kind is noodig, omdat er anders gevaar bestaat voor verbloeding van het kind, en aan de zijde van de moederkoek, omdat bij de latere uitdrijving de onveranderde placenta gemakkelijker geboren wordt.

Is het kindje dus geboren, en geheel vrij van de moederkoek gemaakt, dan lijkt het soms, of het dood is, tenminste het ademt niet, noch schreeuwt het.

Moela-moela tali poesat itoe diikat pada doea tempat djaraknja dari poesat kira-kira 5 sampai 6 c.M. dengan tali pita jang baroe. Tali pita itoe djangan jang soedah dipakai dan haroes bersih; seboléh-boléhnya direndam lebih dahoeloe dalam air soeblimat (1: 1000). Apabila soedah diikat maka tali poesat itoe haroes digoenting dengan goenting pepat antara kedoea ikatan itoe. Goenting itoe haroes bersih poela dan direndam lebih dahoeloe dalam air jang mendidih kira-kira seperempat djam lamanja. Lain dari pada dengan goenting boléh poela dipergoenakan orang oentoek mengerat tali poesat itoe, sembiloe jang tadjam, asal sadja bisa sembiloe itoe diboeangkan lebih dahoeloe dengan air soeblimat, sebagai jang diterangkan diatas.

Goenanja maka tali poesat itoe diikat pada doea tempat itoe, jaitoe oentoek mendjaga darah djangan banjak keloear, pada waktoe tali poesat itoe dipotong. Ikatan jang pertama goenanja soepaja anak itoe djangan mengeloearkan darah banjak dan jang seboeah lagi soepaja temboeni tidak beroebah hingga dapat keloear dengan moedahnja, tetapi ia keloear dengan moedah tidak boléh djadi kalau temboeni itoe soedah banjak mengeloearkan darah.

Kadang-kadang anak jang baharoe dilahirkan dan jang soedah dipotong tali poesatnja itoe, roepanja seperti mati, tidak bernapas dan tidak mengéak.

Men doet dan goed met een schoon lapje, dat men om den vinger windt, de mondholte en de neus goed schoon te maken; dikwijls begint het kind reeds daardoor te ademen.

Helpt dat niet, dan kan men trachten dit te bereiken door het kind flink op de billen te slaan. Het best doet men dit zoo, dat men het kind met zijn rug op tafel legt, met de linkerhand de voeten van het kind vast neemt en die optilt; dan komen de billen geheel vrij en kan men met de andere band daarop flink slaan, terwijl men met de linker het lichaampje fixeert.

Als het een jongetje is, zal men er voor zorgen, zooals van zelf spreekt, dat de geslachtsdeelen naar de buikzijde liggen, zoodat men die bij het slaan niet raken kan.

Een ander goed middel is ook, wanneer de juist beschreven wijze van handelen geen succes heeft, om het kind tot aan het hoofdje, beurtelings in een koud

Dalam hal itoe baiklah ditoeroet nasihat jang terseboet dibawah ini.

Ambillah setjarik pertja (lebih-lebihan kain) jang bersih dan paloetlah toeloendjoekmoe dengan pertja itoe. Sesoedah itoe bersihkan dan paloetlah loebang moeloet dan hidoeng anak itoe dengan pertja itoe.

Apabila anak itoe beloem djoega dapat bernapas, tepoek-tepoek pantatnja keras-keras. Sebeloem itoe hendaklah anak itoe ditengadahkan diatas médja dan kedoea kakinja dipegang keatas dengan tangan kiri. Sesoedah itoe baharoelah pantat anak itoe ditepoek-tepoek. Apabila anak itoe laki-laki, haroeslah didjaga, soepaja kemaloeannja pada waktoe itoe djangan kena poekoel. Akan mendjaga itoe haroeslah kemaloean anak itoe dinaikkan pada sebelah atas, djangan dibiarkan ter-soemboer kebawah, pada bahagian pantatnja.

Djika oesaha itoe ta' berhasil, ada poela atoeran lain oentoek membéla anak itoe, ja'ni:

Sediakanlah doea boeah pasoe, jang seboeah diisi dengan air angat, jang panasnja sama dengan panas badan orang, dan jang seboeah lagi dengan air dingin.

en in een warm water bad, te dompelen. Men doet goed, dergelijke baden, bij wijze van voorzorg, reeds vroeger, voordat het kind dus geboren is, klaar te zetten, en er bij te bedenken, dat met warm water natuurlijk niet bedoeld wordt: kokend water, maar water, dat zoowat lichaams temperatuur heeft.

Als ook dit niet helpt, al dan niet gecombineerd met slaan op de billen, kan men nog trachten op een andere meer ingewikkelde wijze zijn doel te bereiken.

Men gaat wijdbeens staan, en neemt het kind in zijn handen, zoo dat de duimen op het borstje komen, de wijsvingers onder den oksel, en de andere vingers op de rug, terwijl het hoofd tusschen de polsen wordt vastgehouden. Men laat het nu recht uit naar beneden hangen, en slingert het vervolgens met kracht naar boven toe, natuurlijk ervoor zorgende, dat het kind niet uit de handen schiet, en dat men het niet tegen den zolder aan laat komen.

Bij dat naar boven slingeren, drukken de duimen aan de voorzijde en de hand tegen de zijvlakten en de rugzijde aan, zoodat daardoor en door het samenbuigen van het lichaampje, de borstholte verkleind wordt, en het dus is, alsof het kind uitademt.

Kemoedian masoekkanlah toeboeh anak itoe berganti-ganti kedalam air dingin dan kedalam air angat itoe. Tiap-tiap kali anak itoe diangkat dari air itoe hendaklah ditepoek-tepoek sebagaimana jang diterangkan diatas tadi. Maka oléh sebab kedoea pasoe itoe kadang-kadang perloe dipergoenakan dalam hal jang demikian, hendaklah disediakan lebih dahoeloe sebeloem anak itoe dilahirkan.

Djika oesaha jang terseboet itoe tidak djoega berhasil, ada lagi djalan lain oentoek membela anak itoe tetapi lebih soesah sedikit jaitoe:

Berdirilah berkangkang. Peganglah ketiak anak itoe dengan kedoea belah tangan sehingga iboe djarimoe terletak pada dada dan teloendjoekmoe diketiak anak itoe. Poenggoeng anak itoe ditahan dengan djari jang lain-lain, kepalanja diapit dengan kedoea pergelangan tangan. Maka toeroenkanlah anak itoe sehingga kakinja bergantoeng kebawah. Sesoedah itoe anak itoe diajoenkan sekeras-kerasnja keatas kebawah. Dalam pada itoe tentoe sekali haroes didjaga, soepaja anak itoe djangan terlepas dari tanganmoe dan djangan tersentoeh kepada loténg.

Waktoe mengajoenkan anak itoe keatas haroeslah iboe djari itoe ditekankan pada dadanja dan tapak tangan serta djari jang lain-lain pada roesoek dan poenggoengnja, hingga dada anak itoe boengkoek karena itoe dan terapit mendjadi kempis seperti orang

Dan brengt men het kind met een krachtigen zwaai weer omlaag, waardoor een inademing wordt nagedaan, want de handen wijken dan wat uit elkaar, waardoor het borstje wijder wordt, waartoe bijdraagt het gestrekt worden van het lijfje. Dit doet men een tien of vijftien keer achter elkaar, totdat het kind uit zich zelf ademt.

Men doet goed met tusschenpoozen het kind weer afwisselend in een warm en in een koud bad te dompelen, zooals wij dat te voren beschreven hebben.

Een van de heel gewichtige ziekten, die een kind bij de geboorte kan oploopen, is een ontsteking van de oogen, die bijna steeds tot blindheid voert, en welke ziekte gemakkelijk te voorkomen is.

Men druppele direct na de geboorte beide oogjes van het kind in met een 2°/_o oplossing van hellsche steen (nitrās argenti); een heel klein druppeltje is al meer dan voldoende, en men gebruike voor het druppelen geen fleschje, omdat de druppels daaruit meestal vrij groot zijn, maar een dun glazen staafje.

Is dit alles nu goed gebeurd, en leeft het kind dus, dan moet het navelstrengetje van het kind nog verbonden worden. Dit doet men natuurlijk eerst, nadat het kind goed gereinigd is.

Het best doet men dit met zuiver verbandgaas, waarin men het strengetje pakt, en dat bundeltje legt men dan op de linkerzijdje van het buikje, omdat anders

jang mengeloearkan napas. Waktoe mengajoenkan anak itoe kebawah, maka dada anak itoe kembang seperti orang jang menarik napas, sebab ketika itoe dada itoe tidak terapit dan tidak memboengkoek lagi, karena tangan orang mendjadi longgar memegangnja. Mengajoen-ajoenkan anak itoe haroes sepoeloeh sampai lima belas kali, hingga anak itoe dapat bernapas. Dalam pada itoe baik djoega kalau anak itoe dimasoekkan kedalam air dingin dan air panas berganti-ganti.

Soeatoe penjakit jang penting sekali pada ketika anak itoe baroe lahir, ialah penjakit mata jang kerap kali memboetakan anak itoe. Tetapi penjakit itoe moedah sekali ditjegah, ja itoe dititikkan setitik air jang ditjampoer dengan 2°/_o helsehe steen (nitras argenti) kedalam mata anak jang baroe dilahirkan itoe. Soepaja air jang dititikkan itoe djangan terlampau banjak, djangan memakai botol tétés, melainkan hendaklah memakai boeloeh-boeloeh gelas jang haloes.

Setelah selesai sekaliannja itoe laloe anak itoe dimandikan dan tali poesatnja dibebat dengan kain kasa. Setelah diboengkoes poesatnja dengan kain kasa itoe, letak boengkoesan itoe haroes pada peroet anak itoe sebelah kiri; kalau diletakkan disebelah kanan, boléh djadi hati anak itoe tertekan, sesoedah itoe ikatlah badan anak itoe dengan goerita ketjil dan tiap-tiap

de lever, die rechts ligt, gedrukt wordt; en daarover legt men dan een navelverband (een smalle goerita).

Iederen dag behoort men dat verbandje te ververschen; zit het wat vast door opgedroogd bloed bijv., dan weekt men het eerst met lauw water los. Nooit mag men hard eraan trekken, omdat er dan gevaar bestaat voor ontijdig afscheuren, en daardoor kan licht infectie ontstaan. Is het stukje navelstreng tenslotte van zelf afgestooten, dan doet men het beste, door een zuiver linnen lapje met versche boorzalf besmeerd, op de navelwond te leggen; daarop wat watten en dan weer een navelverbandje. Ook dit verbandje moet men iederen dag ververschen.

Is het wondje geheel genezen, dan doet men goed, om te voorkomen, dat door schreeuwen en huilen, of persen, de navel gaat uitpuilen, toch nog met zulk een verbandje door te gaan, zonder lapje boorzalf natuurlijk, maar met een propje droge watten eronder, en het een week of 5 te laten doordragen.

Hoe men verder met het kind moet handelen, hoe men het voeden moet, kan men vinden in andere boekjes door de Volkslectuur uitgegeven.

Hoogst waarschijnlijk is onderwijl de moederkoek reeds geboren, want dat gebeurt meestal zeer snel

hari haroeslah verband tali poesat itoe diganti. Kalau verband itoe melekat karena darah mendjadi kering, maka sebeloemnja diboeka haroes dibasahi lebih dahoeloe dengan air dingin. Djangan sekali-kali memboeka verband itoe dengan kekerasan, sebabab kalau tali poesat itoe poetoës boekan pada waktoenja, boléh djadi loekanja mendjadi boesoek. Bilamana tali poesat itoe soedah poetoës sendiri (poepoet), maka poesat anak itoe haroeslah ditoetoep dengan kain linen jang bersih dan jang dipalit lebih dahoeloe dengan boorzalf. Sesoedah itoe kain itoe ditoetoep poela dengan kapas laloe diverband lagi. Setiap hari verband itoe laloe diganti. Empat lima minggoe lamanja, sesoedah loeka pada poesat itoe semboeh, perloe djoega verband itoe diteroeskan akan mendjaga soepajaja poesatnja tidak menggemboeng kalau anak itoe menangis. Dalam hal itoe lapisan kasa jang dipalit dengan boorzalf itoe ta'oesah dipakai lagi.

Bagaimana hendaknja orang haroes memelihara dan memberi makan anak-anak itoe, batjalah kitab-kitab lain, jang dikeloearkan oléh Balai Poestaka djoega.

Biasanja saudara anak itoe, jaitoe temboeni tidak lama keloearlah, sesoedah anak itoe lahir. Akan te-

na de geboorte van het kind. Mocht het echter wezen, dat dit na drie kwartier zoowat, nog niet gebeurd is, dan zal men trachten haar te verwijderen.

Dit mag nooit geschieden door aan den navelstreng te trekken, omdat dit 't gevaar doet ontstaan, dat de baarmoeder binnenste buiten gekeerd wordt, wat heel gevaarlijk is, en zeker de hulp van een geneesheer noodig maakt, of dat er een groote bloeding optreedt, wat zeker niet minder gevaar oplevert.

De beste wijze van handelen is, dat men door de buikwand heen de baarmoeder wrijft; daardoor trekt deze samen, en als men dat voelt, dan omgrijpt men door de huid heen de baarmoeder, met de duim aan de voorzijde en de vier overige vingers aan de achterzijde, en knijpt dan de baarmoeder krachtig samen. Dan gelukt het meestal, om de moederkoek uit de baarmoeder te drukken. Gaat het niet, dan kan men 't met twee handen probeeren, waardoor men natuurlijk meer kracht aan uitoefenen.

Gaat het ook dan niet, dan moet men noodzakelijk een geneeskundige roepen, of een opgeleide vroedvrouw, daar een niet opgeleide persoon met verdere pogingen alleen groote gevaren voor de moeder zou doen ontstaan.

Is de moederkoek van zelf geboren, of op de een

tapi bilamana ia tidak keloeat dalam tiga perempat djam, haroeslah orang berdaja akan mengeloearkannja. *Oentoek itoe djanganlah orang menarik-narik tali poe-sat* sebab kalau temboeni itoe terbalik keloeat dalam maka sangat berbahaja, hingga haroes mendapat pertolongan dokter. Lebih besar lagi bahaja itoe, kalau banjak keloeat darah.

Akan mengeloearkan temboeni itoe, lakoekanlah sebagai berikoet.

Oeroetlah peroet perempoean itoe tentang peranakannja sebelah keatas. Kalau soedah teroes peranakan itoe seram, remaslah dengan sebelah tangan. Iboe djari tangan itoe haroes menekan sebelah moeka peranakan itoe dan keempat djari jang lain sebelah belakangnja. Djika temboeni itoe tidak djoega keloeat tjobalah dengan kedoea belah tangan, sebab doea boeah tangan itoe tentoe lebih banjak kekoeatannja dari pada seboeah.

Bila oesaha itoepoen tidak djoega berhasil, haroeslah orang meminta pertolongan dokter atau doekoen beranak jang dapat peladjaran; djangan dibiarkan teroes dioeroes oléh doekoen kampoeng, sebab hal itoe boléh menimboelkan bahaja.

Sesoedah temboeni itoe keloeat, baik dengan oesa-

of andere manier verwijderd, dan mag de vrouw niet direct opstaan, om te gaan baden, omdat dit heel dikwijls aanleiding geeft tot groote bloedingen, en, vooral bij zware en moeilijke bevallingen, de vrouw veel te zwak daarvoor kan zijn, maar men late haar rustig te bed blijven en men reinigt haar daar.

Dit doet men het allerbest met eenige propfen nieuwe zuivere watten en lauw geworden flink gekookt water. Denkt erom, men mag dat heete water niet afkoelen door er ongekookt water uit put of kraan bij te voegen, want dan zou men het weer besmetten, maar late het wat staan, zoodat het van zelf afkoelt. Liever gebruike men geen sublimaat of andere desinfectie-vloeistof, en in ieder geval niet bij het reinigen der geslachtsdeelen, omdat er anders gemakkelijk sublimaat-vergiftiging zou kunnen ontstaan. Bovendien, men reinige de vrouw slechts geheel uitwendig, uitspoelen van de geslachtsdeelen is uit den booze, en werd vaak de oorzaak van den dood der moeder.

Tegen de geslachtsdeelen moet dan een verband worden aangelegd, hetzij van zuivere watten, hetzij van schoone doeken, die het voordeel hebben, dat men

ha orang, baik keloeur sendiri, maka perempoean itoe tidak boleh lagi berasak tempat tidoernja. Ia haroes diberesihkan disitoe sadja, djangan disoeroeh mandi ditempat lain; kalau ia dibiarkan teroes berdiri, boleh djadi darah banjak mengalir keloeur; hal itoe menda-tangkan bahaya. Djadi perempoean biar ditempat tidoer itoe djoega.

Membersihkan toeboeh perempoean itoe haroes me-makai kapas jang bergoempal-goempal dan air masak jang soedah dingin. Oentoek mendinginkan air itoe djanganlah ditjampoer dengan air soemoer atau air pantjoran, sebab air itoe boleh djadi mengandoeng koetoe-koetoe hibit penjakit. Sebaiknja air angkat itoe dibiarkan sadja dingin sendiri dan djangan ditjam-poer dengan sublimat atau zat lain-lain jang boleh memboenoeh bisa. Teristiméwa kemaloeannja seka-li-kali djangan ditjoetji dengan air soeblimat, sebab bagian-bagian kemaloean itoe moedah kena bisa. Lagi poela hendaknja jang ditjoetji hanya bagian-bagian loear sadja, loebang kemaloean dan lain-lainnja djangan di-bersihkan. Telah banjak perempoean jang mati, karena teroes ditjoetji loebang kemaloeannja sesoedah ia ber-salin.

Kemaloean perempoean itoe haroes ditoetoep dengan kapas atas dengan kain jang bersih. Sebeloemnja kain itoe dipakai haroes direboes dahoeloe dan apabila soe-

ze, voordat men ze gebruikt, kan uitkoken, want juist die tijd, na de bevalling, wanneer zooveel wond en open is, bestaat het grootste gevaar voor infectie! Zijn die doeken door het vocht, dat uit de geslachtsdeelen komt, verontreinigd, dan moeten ze verschoond worden met andere eveneens uitgekookte doeken, zoodat men met een paar stel doeken volstaan kan.

Voor het aanleggen der nieuwe doek moet men uit den aard der zaak eerst de vrouw weer reinigen, zooals boven beschreven werd, en dat moet men ook doen, als de vrouw gewaterd heeft, of afgang heeft gehad: maar altijd slechts de buitenkant der geslachtsdeelen!

Uitstekend is het om de vrouw te spelden in een flink sluitlaken, omdat daardoor de inwendige organen beter weer zich herstellen, en tot rust komen.

Genoeg echter daar nu van!

Wat hier zoo vaak geschiedt, dat na afloop der bevalling de man, hetzij op de rug, hetzij wat ook wel gebeurt, op de buik der kraamvrouw gaat staan, en zijn vrouw gaat treden, om het „vuile bloed” naar buiten te drijven.

Dit is een onmenschelijke wijze van handelen. Wie loopt er nu op een mensch?

De vrouw lijdt daardoor heftige pijnen, en er kan daardoor gevaar voor het barsten van inwendige or-

dah basah kena kotoran dari loebang kemaloean perempuan itoe, haroeslah kain itoe diganti dengan jang lain. Oléh karena kain itoe boléh direboes, djika disediakan doe tiga tjarikpoen tjoekeoplak oentoek itoe.

Adapoen goenanja menoetoepi loebang kemaloean itoe jaitoe soepaja loeka-loeka pada bibir kemaloean itoe tidak dimasoeki kotoran. Sebeloem kemaloean itoe ditoetoep, haroeslah perempuan itoe dimandikan lebih dahoeloe menoeroet atoeran jang terseboet diatas. Begitoe poela hendaknja dilakoekan, sesoedah perempuan itoe boeang air ketjil atau kadahadjat. Akan tetapi sebagaimana telah diperkatakan diatas, jang haroes dibersihkan itoe hanjalah kemaloennja sebelah loear sahadjaja.

Soepaja bahagian-bahagian toeboeh jang sebelah kedalam lekas semboeh, dan tidak dapat bergerak-gerak, hendaklah perempuan itoe dibebat. Ditanah Hindia ini telah kerap kali kedjadian, peroet atau poenggoeng perempuan jang baroe beranak diindjak-indjak oléh lakinja. Goenanja kata orang, soepaja darah jang kotor keloeár. Sesoenggoehnja perboeatan itoe *salah sekali*, pertama tidak pantas. Moestahil berdiri diatas orang? Kedoea perempuan itoe menderita kesakitan

ganen ontstaan, en bovendien is het absoluut nutteloos en overbodig, daar op die wijze geen „vuil” bloed kan verwijderd worden, reeds daarom niet, omdat er geen „vuil” bloed is.

Wanneer er bloedingen zijn, hetzij uitwendig, wat natuurlijk gemakkelijk te zien is, hetzij inwendig, dat men afleidt uit het feit, dat de baarmoeder weer groter wordt, doet men goed zoo spoedig mogelijk een geneeskundige te roepen, omdat de vrouw anders zou kunnen doodbloeden.

Ook wanneer de vrouw ingescheurd is, doet men goed ten spoedigste een geneeskundige te roepen, omdat bij dergelijke wonden zoo gemakkelijk een infectie komt.

Uit den aard der zaak heb ik hier maar enkele onderwerpen behandeld die echter van het grootste belang zijn voor het welzijn van de moeder en van 't pas geboren kind, en heel veel van de treurigste sterfgevallen van moeder en kind zouden voorkomen worden, indien de doekoen beranak deze eenvoudige zaken zou willen leeren, en zou willen toepassen.

dan boleh djadi salah satoe diantara bagian-bagian toeboehnja jang didalam petjah karena itoe, pada hal perboeatan itoe sekali-kali tidak bergoena, sebab darah *tidak* ada jang kotor.

Perempoean itoe boleh djadi banjak mengeloearkan darah. Kalau jang berdarah itoe bagian jang diloear, tentoe darah itoe kelihatan, tetapi tidak akan kelihatan kalau darah itoe didalam. Akan menjelidiki itoe haroeslah orang mengamat-amati peranakan perempoean itoe. Kalau peranakannja jang kembang (mendjadi besar) tentoe sekali ada bagian toeboeh jang didalam berdarah, dan haroes segera minta' pertolongan doktor, karena berdarah didalam itoe boleh membina-sakan perempoean itoe.

Demikian djoega kalau kemaloean perempoean itoe tjabik, perloe poela pertolongan orang ahli itoe; sebab loeka sematjam itoe moedah dihinggap bisa.

Apa jang diterangkan diatas itoe bergoena sekali bagi jang djadi iboe jang baharoe bersalin dan bagi anak jang lahir. Kalau doekoen beranak soedi memperhatikan dan mendjalankannja segala jang terseboet diatas ini tentoelah ta' akan berapa banjak lagi perempoean bersalin dan anak jang baharoe lahir mati.

De hoofdzaak blijft: reinheid, reinheid, en nogmaals reinheid! Dan echter is van het allerhoogste belang de afnaveling van het kind! Laat desnoods, als nu eenmaal de oeroude traditie, dat 't zusje (de moederkoek) niet alleen in de moeder mag achterblijven, voor de feiten niet zoo maar wil wijken, het een of ander offer worden ingesteld, of de een of ander bezwering worden uitgesproken, of wat dan ook, om verkeerde invloeden te doen wijken, maar men navele het kind af zoodra het geboren is en wachte daar niet mee! En dan is van belang, de verdere verzorging van de pas geborene. En als de doekoens dit alles zich hebben eigen gemaakt, dan zullen zij inderdaad, wie haar hulp zoeken, helpen en zij zullen later de voldoening smaken, dat zij bijna geen sterfgevallen van kind of moeder zullen hebben in hun praktijk, en mochten die al voorkomen, dan zullen zij zich tenminste niet als de oorzaak daarvan behoeven aan te zien.

Jang teroetama sekali ialah: keberesihan, keberesihan, dan sekali lagi keberesihan!

Lain dari pada itoe hal mengerat tali poesat! Meskipoen menoeroet kepertjajaan orang temboeni itoe sebagai saudara kepada anak itoe selama ada dalam peroet iboenja tidak boleh berpisah dengan anak itoe, akan tetapi boeat keselamatan anak dan iboenja, perloe sekali tali poesat anak itoe teroes sadja dikerat djangan ditenggoekan sampai temboeni itoe keloeat.

Dalam pada itoe ta' dilarang orang melakoean kepertjajaannya, mengadakan béla atau do'a selamat, asal peratoeran jang terseboet diatas itoe tidak diloepakannya. Soedah itoe baharoelah orang haroes memikirkan bagaimana hendaknja ia moengoeroes anak jang baharoe lahir itoe.

Kalau doekoen soedi memperhatikan jang terseboet diatas itoe, baroelah boleh dikatakan ia akan sanggoep memberi pertolongan kepada orang jang meminta pertolongannya. Lain dari pada itoe nistjajalah ia akan mendapat kesenangan atas pekerdjiaannya, sebab perampoean dan anak jang ditolongnja ta' ada jang mati, meskipoen ada jang mati dalam tangannya, tentoelah boekan karena kesalahannya.

II

Wat hiervoor geschreven werd, zal bij nauwgezette toepassing reeds zeer veel goed kunnen doen, maar nog veel meer is te bereiken, ook door niet opgeleiden, en ik wil trachten, zoo eenvoudig mogelijk nog enkele aangelegenheden te behandelen, waarmee de doekoens hun voordeel kunnen doen bij het onderzoek van de zich aan hunne zorgen toevertrouwende vrouwen.

Ik zal mij hier uitsluitend bepalen tot wat men noemt 't *uitwendig* onderzoek, wat met verrichten kan zonder desinfectie der handen, want, aan 't andere, 't *inwendig* onderzoek, kan, wanneer niet-deskundigen dat doen, geen waarde gehecht worden, terwijl bovendien, en wel in de eerste plaats, de kleinste tekortkoming in de reiniging 't leven bedreigende gevaren na zich kan slepen. Voor dat inwendig onderzoek is praktische opleiding noodig onder een goed deskundige, en langdurige oefening, maar dat kan nooit uit een boekje geleerd worden.

II

Kalau jang tertoeelis diatas itoe dikerdjakan dengan hati-hati, ta' boléh tiada tentoe akan besar paédahnja. Dibawah ini akan diterangkan beberapa perkara jang moedah-moedah tapi bergoena bagi doekoen, waktoe memeriksa perempoean jang minta pertolongannja.

Maka dibawah ini akan kita terangkan beberapa hal jang berhoeboeng dengan pemeriksaan diloear.

Memeriksa toeboeh orang itoe ada doea matjam: memeriksa diloear dan memeriksa didalam. Memeriksa toeboeh orang diloear, tidak berbahaya, dan boléh dilakoekan oléh sebarang orang asal sadja menoeroet atoeran. Lain halnja dengan pemeriksaan didalam. Kalau pemeriksaan ini dilakoekan oléh orang jang boekan ahli, tentoe perboeatan itoe akan sia-sia dan boléh menimboelkan bahaya atas diri orang jang diperiksanya itoe, sebab djika pada waktoe pemeriksaan itoe ada kotoran masoek kedalam, boléh djadi kotoran menjebabkan kematian orang jang diperiksa itoe, walau kotoran itoe sedikit sekalipoen.

Oléh karena itoe kalau hendak mengetahoei melakoekan pemeriksaan didalam itoe, haroeslah lama beladjar pada orang ahli tentangan itoe. Hanja membatja kitab-kitab sadja tidak tjoekoep akan dapat melakoekan pemeriksaan itoe.

Het is ook beter, als men het uitwendig onderzoek onder praktische leiding leert, maar uit een boekje geleerd kan 't althans geen direct kwaad doen.

Men kan door bevoelen van de buik van de zwangere vrouw verschillende aanwijzingen, krijgen over den tijd, dien de zwangerschap reeds bestaat, en althans ten deele hoe de ligging der vrucht is.

Om de vrouw te onderzoeken, laat men haar te bed op een balé-balé liggen, op haar rug, met wat verhoogd bovenlijf en met kussens onder het hoofd, zoodat dit goed ondersteund is; als men nu de vrouw de beenen in haar knieën laat buigen, met haar voeten rustend op het bed, dan zal de buikwand het minst gespannen zijn, zoodat dan 't onderzoek het gemakkelijkst geschiedt.

Men moet de vrouw zoo dicht mogelijk bij den rand van het bed, aan de zijde waar men staat, laten liggen, en dan zelf zoo gaan staan, dat men de vrouw aanziet. Dan plaatst men de beide handen ter weerszijde van de middellijn van de buik, op even grooten afstand daar.

Mengingat jang telah kita terangkan diatas maka dalam kitab ini hanja dimoeatkan atoeran bagaimana haroes orang melakoean „pemeriksaan diloeat”, sebab meskipoen lebih baik kalau bergoeroe, perkara ini boléh djoega dipahamkan dari kitab-kitab.

Akan mengetahoei telah beberapa boelan seorang perempoean boenting, haroeslah peroet perempoean itoe diraba-raba. Begitoe poela hendaknja dilakoean kalau orang hendak mengetahoei bagaimana letak anak jang masih dalam peroet.

Moela-moela soeroehlah perempoean jang akan diperiksa itoe melentang diatas tempat tidoer atau diatas balai-balai, poenggoengnja dikalang dan kepalanja diletakkan diatas bantal, tinggi dari pengalang poenggoengnja; kemoedian soeroehlah perempoean itoe bertegak loetoet, soepaja koelit peroet perempoean itoe mendjadi kendoer, sehingga moedah pemeriksaan dilakoean.

Perempoean jang hendak diperiksa itoe haroes berbaring dipinggir tempat tidoer dan orang jang memeriksa, berdiri dimoeaka tempat tidoer tentang peroet perempoean itoe dan menghadap moekanja. Sesoedah itoe, maka orang jang hendak memeriksa, haroes meletakkan

van, met aaneengesloten vingers, en moet men trachten gelijkmatig de buik in te drukken, niet te hard, want dan doet het de vrouw pijn, niet te zacht, want dan kriebelt 't de vrouw, en door beide oorzaken zou zij dan de buikspieren samen trekken, waardoor het onderzoek veel moeilijker, ja, zelfs onmogelijk kan worden.

Zoo, gelijkmatig van boven naar beneden gaande, de handen op de buik drukkende, voelt men dan de vergroote baarmoeder als een langwerpige, beweeglijke zwelling, die naar onderen naar de beenige bekkenring verdwijnt, en naar boven op verschillende plaatsen eindigt, naar gelang van den duur der zwangerschap.

Het bovenste einde van de baarmoeder bepaalt men het beste door de eene hand met de pinkzijde op de buik te plaatsen en haar recht op en neer in de buik te drukken, in de middellijn van de buik naar boven gaande.

Bestaat de zwangerschap reeds 4 maanden, dan voelt men de bovengrens boven de schaambeenderen; in de 5e maand staat die grens ongeveer 3 tot 4 cm.

kedoea belah tangannja pada kiri kanan peroet perempuan itoe dan sama djaoehnja dari garis menengah peroetnja. Djari tangan jang memeriksa haroes dirapatkan dan ditekankan sedang sadja, djangan terlampau keras dan djangan terlampau pelahan, sebab kalau keras tentoe perempuan itoe akan merasa sakit dan kalau terlampau pelahan, akan merasa geli. Dalam kedoea hal itoe maka pemeriksaan itoe akan soesah, kadang-kadang sama sekali ta' dapat dilakoekan, sebab koelit peroet karena itoe tentoe mendjadi tegang.

Kalau peroet itoe dioeroet sama kerasnja dari atas kebawah, maka terasalah peranakan itoe membengkak loenak serta lantjip kebawah seperti djantoeng sampai keloebang lingkaran toelang pinggang.

Adapoen hoeloe peranakan itoe tiada tetap letaknja pada soeatoe tempat, melainkan berpindah-pindah ja- itoe tergantoeng kepada lamanja perempuan itoe boenting.

Akan menjelidiki dimana tempatnja hoeloe peranakan, letakkanlah pinggir kelingking melintang garis menengah peroet perempuan itoe dan tekanlah djari itoe berangsoer-angsoer dari bawah keatas menoeroet garis menengah itoe.

Kalau perempuan itoe soedah *empat* boelan boenting, maka hoeloe peranakan itoe letaknja diatas toelang ari-ari; *lima* boelan, 3 sampai 4 c.M. dibawah poesat;

boven den navel; in de 8ste maand midden tusschen den navel en de boog, die de ribben vormen; in de 9e maand tegen die ribbenboog aan; en in de 10e maand weer ongeveer op de plaats waar zij ook in de 8ste maand stond. De omtrek van de buik is dan echter veel grooter; en bij een vrouw, die voor het eerst zwanger is, is in de 8ste maand het gedeelte boven de baarmoeder moeilijk in te drukken, in de 10e maand echter zeer gemakkelijk; bovendien puilt in het laatste geval de navel uit, in het eerste niet.

Op deze wijze kan men zich dus eenigszins oriënteeren over de vraag wanneer de baring verwacht kan worden.

Nu is het nog van groot belang te weten, hoe of het kind ligt.

Dit precies bepalen, kan alleen de deskundige, die volgens de Europeesche school is opgeleid, en dat kan men nooit uit een boekje leeren. Dat moet men doen

enam boelan tentang poesat; *toedjoeh* boelan 5 c.M. diatas poesat; *delapan* boelan ditengah-tengah antara poesat dan lingkaran toelang soesoek; *sembilan* boelan pada lingkaran toelang roesoek; dan *kesepoeloeh boelannja*, toeroen lagi kebawah, letaknja antara poesat dengan toelang roesoek, sebagai waktow boenting delapan boelan, hanja bédanja waktow ini peroet perempoean itoe lebih besar dari pada jang soedah-soedah. Koelit peroet antara hoeloe peranakan dan lingkaran toelang roesoek pada perempoean jang boenting delapan boelan, kalau perempoean itoe beloem pernah beranak, keras dan soesah dapat ditekan kedalam, tetapi kalau soedah kesepoeloeh boelan, moedah dapat ditekan dan poesatnja mengembang.

Djadi dengan oesaha itoe dapatlah orang mengetahoei bilamana orang waktoenja beranak.

Lain dari pada itoe ada poela soeatow hal jang penting: jaitow bagaimanakah letaknja anak didalam peroet.

Akan mengetahoei itoe ta' dapat orang beladjar dari kitab. Orang baharow dapat melakoeakan pemeriksaan itoe apabila ia soedah menerima peladjaran

en nogmaals doen onder kundige leiding en onder strenge controle, onder in achtneming der strengste reinheid der handen en vingers.

Als de vrouwen, die zwangeren zullen bijstaan, oprecht hare naasten willen helpen, dan zullen zij trachten een cursus te volgen voor vroedvrouw, en al duurt die eenige jaren, daarna weet men dan toch ook zeker, dat men met een gerust geweten zich een doekoen beranak kan en mag noemen. En wanneer zoo'n cursus volgen, om de een of ander reden tot de onmogelijkheid behoort, laat men dan toch probeeren, om van een geneesheer praktisch wat lessen te krijgen, waardoor al reeds veel bereikt zou wezen.

Als men echter zich eenigszins op de hoogte wil stellen, hoe het kind ligt, dan plaatst men zich naast de op den rug liggende vrouw met het gezicht naar het hare gekeerd, en legt de beide handen op haar buik met vlakke vingers, daar waar men het bovenste einde van de baarmoeder verwacht, elk op korten afstand van het midden.

tentang hal itoe menoeroet atoeran Éropah. Waktoe melakoekan pemeriksaan itoe jang teroetama haroes diperhatikan, ialah kebersihan tangan dan djari.

Oléh sebab itoe maka perempoean jang hendak mendjadi doekoen beranak, kalau ia soenggoeh-soenggoeh hendak menolong sesamanja manoesia, sebaiknya ia haroes mengoendjoengi sekolah doekoen beranak lebih dahoeloe. Bersekolah itoe beberapa tahoen lamanya, tetapi kalau soedah tamat peladjaran disekolah itoe, baharoelah ia boléh memandang dan menamakan dirinja *doekoen beranak*. Djika perempoean jang hendak djadi doekoen itoe tidak ada kesempatan akan mengoendjoengi sekolah itoe, boléhlah ia minta pertolongan doktor soepaja ia diadjarnja dalam hal ini. Dengan djalan ini ta' boléh tidak tentoe maksoed perempoean itoe akan berhasil djoega.

Kalau hendak mengetahoei djoega bagaimana letaknya anak dalam peroet, maka haroeslah ia berdiri di moeka tempat tidoer, tempat perempoean jang hendak diperiksanya menelentang. Orang itoe haroes menghadap kemoeka perempoean itoe. Sesoedah itoe letakkanlah telapak djari kedoea belah tangan diatas peroet perempoean itoe ja'itoe dikira-kira sadja tentang

Voelt men dan daar, dat er een vaste groote massa ligt, min of meer onregelmatig van vorm, in ieder geval niet regelmatig rond, en niet hard, terwijl men, als men met de eene hand korte schokkende duwtjes geeft tegen dat deel, men 't bijna niet voelt terugveeren, dan zal wel de stuit van het kind daar gelegen zijn.

Om dat nu beter uit te maken, gaat men met beide handen langs de baarmoeder naar beneden, ze gelijktijdig en op gelijke plaatsen links en rechts plaatsende, terwijl men de buik zacht indrukt.

Dan voelt men meestal aan beide zijden groot verschil: aan de eene zijde voelt men een vaste gelijkmatische weerstand, terwijl die aan de andere zijde een weekere en indrukbare is. Dikwijls voelt men dan aan die laatste zijde kleine beweeglijke deelen, die de onderste ledematen van het kind zijn.

De rug ligt dan aan die zijde, waar die vaste weerstand werd gevoeld.

Kan men geen duidelijk verschil voelen, dan kan men trachten door het bovenste einde van de baarmoeder met een hand naar beneden te drukken, om het kind wat meer te krommen, en daardoor wordt dan de rug meer naar den wand toe gedrukt.

Men kan natuurlijk begrijpen, dat als de rug meer

hoeloe peranakan. Bilamana pada tempat itoe ada terasa barang sesoeatoe jang loenak dan tidak boelat benar, dan kalau disentoeh dengan djari tidak bergerak-gerak, itoelah oedjoeng toelang poenggoeng anak jang ada didalam.

Akan menjelidiki itoe dengan sempoernanja, oeroetlah peranakan itoe dengan kedoea belah tangan dari atas kebawah. Kedoea tangan itoe haroes ditekankan pada kedoea belah peroet itoe, sama djaoehnja dari garis menengahnja. Orang jang mengoeroet tentoe akan merasa, bahwa jang dirabanja itoe besar perbedaannja. Pada bahagian peroet jang sebelah dari perempuan itoe akan terasalah sesoeatoe jang sama kerasnja, sedang pada bagian peroet jang sebelah lagi terasannya loenak dan empoeck. Kerap kali pada waktoe itoepoen orang soedah dapat kejakinan bahwa pada sebelah itoe terletak kaki anak itoe. Djadi poenggoeng anak itoe letaknja pada bagian-bagian peroet jang sebelah lagi.

Kalau tidak ada perbedaannja antara kedoea belah bagian peroet itoe tekanlah hoeloe peranakan perempuan itoe kebawah dengan tangan, soepaja anak jang ada didalamnja memboengkoek; koelit peroet perempuan itoe karena itoe tentoe akan tertekan keloear.

Dalam hal ini orang mengerti, bahwa bila poeng-

naar voren gedraaid is, dat men dan bijna geen verschil zal kunnen voelen.

Als men dus in het bovenste gedeelte van de baarmoeder, zooals wij boven schreven, de stuit gevoeld hebben, dan moet dus in het onderste gedeelte het hoofd van het kind zich bevinden.

Om dit te voelen, keert men zich met de rug naar het aangezicht van de vrouw, en plaatst weer de handen ter weersijden van de middellijn even boven het schaambeen. Men drukt dan de beide handen gelijkmatig naar binnen en iets naar voren (loodrecht op den bekkeningang), en wanneer dan de schedel nog hoog staat, voelt men eigenlijk niets. Dan plaatst men beide handen iets hoger, en dan kan men door korte schokkende duwtjes, den hard ronden schedel voelen terug veeren tegen de hand, die de stootjes geeft.

Is de schedel al lager gedaald, dan voelt men aan den eenen en aan den anderen kant een groot onderscheid. Aan de eene zijde krijgt men de gewaarwording, alsof de hand langs den schedel heen kan glijden,

goeng anak itoe menghadap kemoeka, tentoe tidak akan terasa perbedaannja antara kedoea bagian peroet itoe.

Djadi kalau orang soedah dapat kenjataan bahwa oedjoeng poenggoeng anak itoe ada pada hoeloe peranakan, maka kepala anak itoe ta' boléh tidak tentoe letaknja pada bagian peranakan jang sebelah bawah.

Akan menjelidiki itoe haroeslah orang jang hendak memeriksa itoe berdiri membelakang kemoeka perempuan itoe. Orang itoe haroes meletakkan kedoea belah telapak tangannja pada kanan kiri garis menengah peroet perempuan itoe, ja'ni dekat toelang ariarinja. Sesoedah itoe tekankanlah bersama-sama kedoea belah tangan itoe memboedjoer kearah loebang lingkaran toelang pinggang. Kalau kepala anak itoe tidak tertjapai ditempat itoe, nistjaja letaknja disebelah keatas sedikit. Dari sebab itoe naikkan kedoea belah tangan itoe sedikit keatas dan tekankan poela kebawah seperti tadi. Djoengkat-djoengkatkanlah djari tangan sedikit-sedikit; kalau terasa didalam ada barang jang bergerak-gerak, kalau tersentoeh dengan djari, itoelah kepala anak. Djika kepala anak itoe soedah toeroen sedikit, maka pada bagian peroet jang sebelah terasalah tengkorak anak itoe. Bagian kepala itoe kentara karena sedang memeriksa, tangan tiada tersangkoet apa-apa karena litjin rasanja; jang sebelah lagi terasalah

terwijl aan de andere zijde duidelijk een weerstand gevoeld wordt door het voorhoofd en het aangezicht.

In vele gevallen zal men dus zoo de ligging van het kind kunnen vaststellen. Dit heeft zooals wij later zullen zien, groote beteekenis.

Het kan echter ook zijn, dat men in het bovenste deel van de baarmoeder een hard, rond, duidelijk terugveerend deel vindt: dat is dan het hoofd, en dan vindt men in het onderste gedeelte iets dat minder hard en minder rond is, en ook bijna niet terug veert: de stuit.

Deze beide houdingen van het kind komen wel het allermeeest voor: de eerste beschrevene, die men de schedelliging noemt, komt onder honderd zwangerschappen in 95 gevallen voor, de tweede, de stuitligging, in 3, tezamen dus in 98 gevallen van de 100.

Wat is nu de waarde ervan, dat men weet, hoe het kind ligt?

In sommige gevallen kunnen wij daarvan gebruik maken, om de bevalling te vergemakkelijken, ja, zelfs om gevaren voor een slechten afloop te voorkomen.

tangan tersangkoet-sangkoet karena kening (dahi) dan moeka anak.

Dengan atoeran jang terseboet diatas dapatlah orang menentoekan bagaimana letaknja anak itoe didalam peroet. Dibawah ini akan njata, bagaimana besar paédahnja atoeran itoe.

Akan tetapi boléh djadi poela pada hoeloe peranakan itoe ada barang sesoeatoe jang boelat dan keras kalau tersentoeh bergerak-gerak ta' boléh tidak tentoe itoe-lah kepala anak. Pada bahagian bawah peranakan terasa poela barang sesoeatoe jang tidak keras amat dan tidak boelat benar serta hampir tidak bergerak-gerak kalau tersentoeh. Itoelah oedjoeng toelang pantat akan itoe.

Adalah 95% dari pada orang boenting, kepala anak jang dikandoengnja menghadap kebawah, dan 3% menghadap keatas.

Apakah paédahnja orang mengetahoei letaknja anak didalam peroet?

Kalau orang mengetahoei hal itoe boléhlah ia menolong perempoean beranak, soepaja perempoean itoe bersalin dengan moedah dan selamat.

Stel, wij hebben een vrouw te helpen, die reeds herhaaldelijk zwanger geweest is, en wier buikwand slap is, terwijl we vinden dat het hoofd van 't kindje in het onderste gedeelte der baarmoeder ligt en naar naar de rechter zijde van het lichaam der moeder is afgeweken.

Als we nu de vrouw op haar rechter zij laten liggen, dan zal ook het bovenste gedeelte van de baarmoeder naar rechts vallen en zooals men gemakkelijk begrijpen kan, krijgt dan het andere gedeelte, waar dus het hoofdje ligt, neiging om naar links uit te wijken, zoodat dan dat hoofdje in het midden van het lichaam der moeder komt te liggen, boven den ingang van 't bekken, en een normale bevalling gebeuren kan. Liet men echter die vrouw op de linker kant liggen, dan zou het bovenste deel der baarmoeder naar links vallen en dus het hoofdje nog verder naar rechts gaan, waardoor het kind als het ware dwars komt liggen, en een bevalling zonder kunsthulp onmogelijk wordt, ja, zelfs met de hulp van een goed geschoolde deskundige vaak slechts met de opoffering van het kind, of door een operatie bij de moeder beeindigd.

Ook bij het laten liggen van de vrouw op de rug,

Misalnja kita haroes menolong perempoean jang soedah kerap beranak dan koelit peroetnja soedah kendoer. Kepala anak jang dikandoengnja, terletak pada bagian peranakan jang sebelah bawah, tetapi melintang sedikit kesebelah kanan.

Kalau kita menjoeroeh perempoean itoe berbaring miring kesebelah kanan, maka hoeloe peranakannja toeroen kesebelah kanan djoega dan kepala anak jang ada dalam kandoengannja naik sedikit hingga berten-tangan benar dengan loebang lingkaran toelang pinggang. Sesoedah itoe baharoelah perempoean itoe melahirkan anaknja, sebagaimana biasa. Akan tetapi kalau perempoean itoe disoeroeh berbaring miring kekiri, maka hoeloe peranakannja jang toeroen kesebelah kiri dan kepala anak itoe naik kesebelah kanan, hingga anak itoe sekarang melintang benar letaknja. Kalau anak itoe, soedah melintang benar letaknja, maka soesahlah ia dapat dilahirkan. Dalam hal ini maka perloelah orang minta pertolongan doktor. Kadang-kadang doktor itoepoen tidak dapat mengeloearkan anak itoe dengan selamat. Djika orang terlambat minta pertolongannja, perempoean itoe kerap kali haroes dibedah atau anak itoe mati dilahirkan.

Demikian djoega kalau perempoean itoe menelentang,

komt in dergelijke gevallen 't kind niet recht boven de opening te liggen, en bestaat het gevaar van een dwarskomen te liggen van het kind.

En nu een ander geval: als men gevonden heeft, dat het hoofd van 't kind in het bovenste deel van de baarmoeder zich bevindt, dan zal het vaak van 't grootste nut zijn, indien men tracht het kind om te keeren, omdat de geboorte met het hoofd vooruit over het algemeen 'n beter verloop heeft, dan die waarbij de stuit het eerst geboren zou worden.

Dit keeren mag men echter nooit doen, wanneer de vliezen al gebroken zijn, of het vruchtwater is afgeloopen.

Is de stuit wel laag, maar toch nog bewegelijk, dan gaat men staan met de rug naar het gezicht van de vrouw en dan omgrijpt men langs de rugzijde met beide handen de stuit, en drukt die naar boven; is die dan goed beweegbaar, dan draait men zich met het gezicht naar de vrouw, en plaatst de eene hand op het hoofd van het kind en drukt die met de noodige kracht naar beneden, zoodat de buiging van het hoofd op de borst toe neemt en onderwijl drukt men met de andere hand de stuit naar boven. Treedt nu onder dit drukken een samentrekking van de baar-

boléh djadi menjebabkan anak jang dikandoengnja itoe melintang letaknja didalan.

Sekarang hal jang lain: kalau kepala anak itoe ada pada hoeloe peranakan, maka besarlah paédahnja kalau orang berdaja oepaja membalikkan anak itoe soepaja kepalanja berbalik kebawah dan pantatnja keatas.

Membalikkan anak itoe tidak boléh kalau sekiranya ketoeban soedah petjah.

Kalau pantat anak itoe soedah toeroen kebawah tetapi masih dapat digerakkan, maka orang jang hendak menolong perempoean itoe haroes berdiri membelakang moeka perempoean itoe. Sesoedah itoe peganglah pantat anak itoe dengan kedoea belah tangan dan tekankanlah keatas. Kalau ternjata jang pantat anak itoe masih dapat digerakkan, maka orang jang menolong itoe haroes berdiri menghadap kemoeka perempoean itoe. Dengan sebelah tangan haroeslah ia memegang dan menekankan koeat-koeat kepala anak itoe kebawah, hingga memboengkoek lebih dari sediakalanja.

moeder op, dan laat men de handen stil liggen, waar zij zijn, om dan weer door te gaan, als de baarmoeder opnieuw verslapt is. Heeft men het kind eenmaal dwars gekregen, dan voelt men meestal, dat het in eens in den lengte richting glijdt, met het hoofd naar beneden.

Een streng gebod is, om bij deze behandeling nooit geweld te gebruiken, omdat men daardoor groote ongelukken zou kunnen verkrijgen.

Heeft men deze behandeling toegepast bij het begin der baring, dan kan men, is eenmaal het kind omgekeerd, door de vrouw te leggen op de zijde waarheen het hoofd daarvan neiging heeft om af te wijken, zorgen, zooals wij boven zagen, dat het hoofd op de bekkeningang blijft.

Mocht dit niet lukken, dan houdt men met de hand het hoofd op zijn plaats, totdat het door de samen-trekkingen der baarmoeder vast op het bekken geklemd wordt.

Uit den aard der zaak kan men deze behandeling ook toepassen, als het kind reeds min of meer dwars

Sementara itoe haroes poela tangan jang sebelah lagi menekan pantat anak itoe keatas dan kalau peranakan itoe mengetjoet, haroeslah djangan teroes tekan, tetapi tangan djangan diangkat, sampai peranakan itoe lemas poela. Apabila anak itoe soedah melintang letaknja, biasanja kepala anak itoe toeroen sendiri kebawah, ta' oesah ditekan lagi.

Waktoe membalikkan anak itoe sekali-kali orang djangan memakai kekerasan, sebab kekerasan itoe boléh menimboelkan bahaya jang ta' terhingga besarnja.

Bilamana kepala anak itoe soedah toeroen kebawah, maka perempoean itoe haroes disoeroeh berbaring miring menoeroet arahnja kepala anak itoe melintang, ja'itoe soepaja kepala anak itoe tetap letaknja dimoeka loebang lingkaran toelang pinggang. Kalau sekiranja oesaha ini tidak berhasil, kepala anak itoe haroes dipegang tentang loebang itoe. Selama peranakan perempoean itoe beloem mengetjoet dan kepala anak tidak tertekan pada toelang pinggang iboenja, peganglah teroes kepala anak itoe, sebab kalau dilepaskan, tentoe akan melintang lagi letaknja.

Peratoeran jang terseboet diatas, hanja boléh djalankan, kalau anak itoe hanja melintang sedikit,

ligt, maar nooit als het reeds geheel dwars gekomen is, en evenmin wanneer de vruchtblaas reeds gebarsten is, of het vruchtwater afgeloopen.

En als het kan, is dan het gebruiken van geweld nog strenger verboden.

Men plaatst in zoo'n geval, waarin het dus nog wel mag, de eene hand op het hoofdje, en drukt dat naar boven en naar den bekkeningang toe, terwijl de andere hand de stuit naar het midden van het bovenste gedeelte der baarmoeder duwt.

Ook gedurende de zwangerschap kan men deze omkeering van het kind verrichten, en dan houdt men het 't best op zijn plaats door aan beide zijden van de baarmoeder twee rollen, bijv. van watten te leggen en die stevig met een sluitlaken vast te binden. Doch heel vroeg in de zwangerschap is het ten eenemale onnoodig, omdat dan het kind zoo herhaaldelijk nog van houding verandert.

Het kan gebeuren, dat het kind in plaats dat het met het achterhoofd het laagst staat met de

tidak melintang benar, dan kalau beloem petjah ketobannja. Demikian djoega dalam hal ini orang sekali-kali djangan memakai kekerasan.

Djadi kalau kepala anak itoe masih dapat dibenarkan letaknja, maka kepala anak itoe haroes dioeroet keatas sampai letaknja dimoeka loebang lingkaran toelang pinggang dan pantatnja ditekankan kebawah sampai pada pertengahan hoeloe peranakan.

Akan mendjaga soepaja kepala anak itoe tidak be-roebah lagi letaknja haroeslah peroet perempoean jang hamil itoe dibebat kanan kiri peranakan perempoean itoe sebeloemnja dibebat haroes dipaloet dengan kapas goenanja soepaja peroet perempoean itoe loenak tertekan oléh berat. Karena selama anak itoe dalam kandoengan iboenja kerap kali tidak tetap letaknja, maka oesaha itoe ta' bergoena, kalau anak jang masih dalam kandoengan itoe baharoe enam toedjoeh boelan oemoernja.

Kadang-kadang waktoe orang melakoekan „pemeriksaan diloeaer” kedapatan moeka atau dahi anak itoe

het aangezicht of het voorhoofd het diepst is. Men kan dat bij uitwendig onderzoek soms vinden. Men voelt dan aan de zijde van den grootsten weerstand, welke niet door den rug van het kind, maar door de buik tot stand komt, ook de kleine deelen; en aan de andere zijde voelt men het sterk naar achteren uitpuilende achterhoofd. Meestal komt die ligging door oorzaken tot stand, waaraan men niets veranderen kan, en het is dus zaak, als men zooiets zou vinden, om zoo spoedig mogelijk een deskundige te roepen, want de sterfte bij beide wijzen van liggingen is bijzonder hoog. Maar gelukkig komen zij slechts uiterst zelden voor: aangezichtsliggingen komen onder 1000 baringen ongeveer 6 keeren voor, en voorhoofdsliggingen slechts een maal.

Boven schreven wij, dat men die keering nooit mag doen, wanneer de vliezen al gebroken zijn, of het vruchtwater is afgeloopen.

Wat moet men dan doen? Afwachten met groot geduld, want in een groot aantal der gevallen, worden de beentjes en de buik wel van zelf geboren, en komen de moeilijkheden pas, als de schouders en het hoofd staan te geboren te worden.

letaknja didalam; djadi kepala anak itoe boekannja sebelah bawah letaknja tapi sebelah atas. Pada bagian peroet perempoean itoe jang sebelah, terasa peroet dan bagian lain-lain jang ketjil-ketjil dari anak itoe; pada bagian jang sebelah lagi terasa tengkoraknja. Letak anak jang demikian itoe kebiasaannja ta' dapat dibenarkan lagi, dan kerap kali mematikan anak itoe. Dari sebab itoe dalam hal ini haroeslah dengan segera meminta pertolongan doktor. Oentoenglah kedjadjian jang seroeпа itoe tidak banjak bersoea. Kalau dipoekeel rata, letak anak dengan moeka keatas itoe hanja ada 6 dalam 1000 dan jang dengan dahi keatas ada 1 dalam 1000.

Diatas telah diterangkan bahwa anak itoe tidak boleh dibalikkan kalau ketoeban soedah petjah.

Djadi dalam hal ini bagaimanakah haroes kita berlakoe? Toenggoe-toenggoe sadja dengan sabar, sebab biasanja kaki dan peroet anak itoe keloeар sendiri, hanja boleh mēndjadikan kesoesian djikalau bahoe dan kepalanja sadja jang tertahan didalam. Tēntoelah

Dan moet men meestal wel helpen, omdat er dan vaak gevaar vooral voor het kind ontstaat.

Denk er maar eens aan, hoe de kleine nog met zijn hoofdje in moeders lijf nog is, en het grootste gedeelte van het lichaampje reeds daarbuiten is; heel waarschijnlijk zal het kind dan pogingen doen om te ademen, en dat kan niet gelukken, zoodat het kind het grootste gevaar loopt te stikken. Om dat te voorkomen, moet men dan wel helpen. Het is uit *medelijden met dat jonge leven*, dat dit hier behandeld wordt, hoewel het buiten het kader valt, van wat ik me voorgesteld had. Alles, waarbij inwendig handelen door niet volkomen deskundig opgeleide personen wordt toegepast, is gevaarlijk, vooral voor de moeder. En zoo ooit, dan is hier de allereerste eisch: reinheid, en nogmaals reinheid, en wederom reinheid der handen en vingers van haar, die helpen moet.

Eerst nog dit: *het allerbeste is, om hulp van een geneesheer of van een vroedvrouw te krijgen, maar als dat onmogelijk is, en na de geboorte van het lichaampje,*

terpaksa kita mesti menolong, karena hal itoe boléh membinasakan anak.

Sebab ingatlah! Sebahagian besar dari pada toeboeh anak itoe soedah ada diloeat sedang kepalanja masiéh didalam. Maka soedah tentoe rasanja anak itoe akan mentjoba bernapas, akan tetapi karena tidak dapat bernapas, temtoe lemaslah ia sehingga boléh mati sekali. Ada mentjegah bahaja itoe, haroeslah kita menolong anak itoe, *maka karena hiba hati pada anak jang malang itoe*, terpaksa kita menerangkan djoega bagaimana orang haroes berlakoe dalam hal itoe, walaupoen hal itoe sebetoelnja beloem patoet diterangkan dalam kitab ini. Karena segala perboeatan jang dilakoekan kedalam toeboeh perempoean berbahaja sekali, djikalau dilakoekan oléh orang jang tidak ahli.

Dalam hal itoe, jang teroetama sekali haroes diperhatikan, *kebersihan, kebersihan dan sekali lagi kebersihan*. Sebab dari kebersihan itoe bergantoeng keselamatan anak dan iboenja. Ta' koerang besar bahaja, baik bagi anak itoe, baik bagi iboenja, kalau jang menolong boekan orang ahli serta tidak mengindahkan barang sesoeatoe jang terseboet diatas.

Oléh karena itoe sebaik-baiknya lebih dahoeloe orang haroes minta pertolongan doktor atau doekoen beranak. Kalau tida' dapat pertolongan itoe serta anak itoe soedah

de armen en het hoofd niet spoedig volgen, dan moet men helpen.

Men moet dus eerst beproeven, om de schouders naar buiten te werken. Dat doet men aldus: men neemt met de eene hand de beide beentjes beet, en trekt dan heel zachtjes maar regelmatig het lichaampje zoo ver naar buiten, dat de onderste punt van het schouderblad onder de schaamboog komt, dan buigt men het kinderlichaampje naar boven en naar die liesplooï van de moeder, die tegengesteld is aan die, waarheen de rug van het kind gekeerd is. Met andere woorden: wijst de rug van het kind naar rechts dan wordt de linker liesplooï bedoeld en omgekeerd. Met de andere hand haalt men dan den naar achtergekeerden arm van het kind naar buiten, dat doet men zoo:

met de wijs- en middelvinger (*nogmaals herinner ik eraan, dat die op de meest krachtige wijze gereinigd moeten zijn*) langs den zijkant van den rug naar boven, tot zij op den schouder komen; dan laat men ze langs den bovenarm naar beneden glijden, totdat ze de elleboog bereikt hebben; vervolgens gaat een vinger dan in de buiging daarvan, en trekt zoo de arm langs de buikzijde van het kind naar buiten. Daarop verwisselen de handen van plaats, dat wil zeggen:

keloea, tetapi tangan dan kepalanja tidak teroes lahir, baharoelah kita boleh mentjoba akan menolong sendiri.

Moela-moela haroes kita mentjoba mengeloearkan bahoenja. Beginilah takoekan: peganglah kaki anak itoe dengan sebelah tangan dan tariklah tetap dan perlahan-lahan hingga oedjoeng toelang belikat sebelah bawah tersemboel pada loebang kemaloean sebelah atas. Sesoedah itoe tekanlah toeboeh anak itoe sebelah kanan atau sebelah kiri bertentangan dengan letak poenggoeng anak itoe. Ertrnja kalau poenggoeng anak menghadap kekanan, tekanlah toeboeh anak ke-kiri; kalau poenggoeng itoe menghadap kekiri tekanlah toeboeh anak itoe kekanan. Dengan tangan jang sebelah lagi keloearkanlah tangan anak itoe jang membelit kebelakang. Mengeloearkan tangan anak itoe hendaklah demikian:

Memasoeakkan teloendjoek dan djari tengah (*sesoedah dibersihkan*) kedalam kemaloean perempoean itoe, ja itoe antara sisi kemaloean itoe dengan poenggoeng anak jang ada didalamnja. Apabila kedoea djari itoe soedah mentjapai bahoe anak itoe, rabalah tangan anak itoe sampai kesikoenja, pada pelipatan sikoe itoe kaitkanlah salah satoe djari itoe dan tariklah tangan itoe keloea, maka dengan tangan jang dimasoeakkan tadi peganglah kaki anak itoe dan tekankanlah kebelakang. Djadi

de hand, die inwendig gewerkt heeft, vat nu de beentjes aan, en de andere gaat dan naar binnen. De beentjes worden nu zoo ver mogelijk naar de andere zijde gebogen, dus: was eerst het kind naar links gebogen, dan gebeurt dat nu naar rechts, maar dan tevens naar achteren, zooals het eerst naar voren geschied was. Zijn de armpjes er eenmaal uit, dan moet men zoo spoedig mogelijk het hoofd trachten naar buiten te brengen. Dat doet men het allerbest aldus: men legt het kind met de buik op de onderarm, zoodat de beide beentjes daarnaast hangen, ieder aan een zijde, en het kind dus als het ware op die arm rijdt. De toppen van wijs- en middelvinger brengt men nu in den mond van het kind, en drukt daarmee op de onderkaak, zoodat de kin tegen de borst aan gebracht, en daartegen vast gehouden wordt: want zoo ondervindt de schedel den minsten weerstand, omdat het kleinste deel daarvan vooruitgaat, en dus de barensweg langzaam aan verwijd wordt.

De wijs- en middelvinger van de andere hand haakt men dan over de schouders van het kind en zoo trekt men met beide handen dan de schedel als het kind nog vrij hoog staat iets naar onder en achter, en als de schedel reeds in de bekkenholte is, waarbij de kin

kalau anak itoe pada permoelaan diraih kesebelah kiri sekarang haroes diraih kesebelah kanan. Teloendjoek dan djari tengah tangan jang tadi memegang kaki anak itoe haroes dimasoekkan kedalam kemaloean perempoean itoe menoeroet seperti jang terseboet tadi dengan tangan lain. Kalau kedoea belah tangan anak itoe soedah keloeat, haroeslah dengan segera berdaja oepaja mengeloearkan kepalanja. Akan menjampaiakan maksoed itoe, masoekkanlah tangan kesebelah kebawah peroet anak itoe dari antara kedoea kakinja, sehingga anak itoe seolah-olah menoenggangi tangan itoe. Maka teloendjoek dan djari tengah tangan itoe dimasoekkan menoeroet badan anak itoe kedalam kemaloean perempoean, sehingga sampai kemoeloet anak itoe. Maka kedoea djari itoe masoekkan kedalam moeloet anak itoe, dan menekan toelang rahang jang sebelah bawah, hingga dagoenja mengenai dadanja. Oleh karena itoe maka kepala anak itoe toendoek kemoeka. Kalau begitoe letak kepala anak itoe maka moedah ia keloeat karena bahagian jang ketjil keloeat dahoele dari pada bahagian jang besar.

Dengan teloendjoek dan djari tengah tangan jang sebelah lagi, kaitlah bahoe anak itoe, djadi kepala itoe sekarang berangsoer-angsoer ditarik keloeat dengan kedoea belah tangan. Kalau kepala anak itoe masih djaoeh kedalam letaknja, tariklah menoedjoe kebawah

meestal van zelf naar achteren draait, hoe langer hoe meer in horizontale richting (wij herinneren ons immers, dat de vrouw te bed ligt!), en als dan het achterhoofd van het kind onder de schaamboog van het moederlijke bekken gekomen is, dan tilt men terwijl met zijne handen op de plaatsen houdt, waar zij lagen, het geheele kind op, zoodat de rug daarvan de buik van de moeder nadert; draait de kin en het aangezicht van het kind naar buiten, en dan volgt de schedel ook, zoodat het kind dan geboren is.

Zoo gaat het wanneer alles goed en normaal gaat; maar er komen, hoewel zelden, toch ook nog allerlei afwijkingen voor, maar die zullen wij maar voorbijgaan, omdat het anders veel te ingewikkeld wordt.

Met nadruk echter wil ik hier toch verklaren, dat het alleen de uiterste nood moet zijn, dat een doekoen beranak iets dergelijks gaat doen, als hier boven beschreven werd. Beter is het als men te laat komt, om een omkeering nog te kunnen doen om dan te trachten een

dan kebelakang. Kalau kepala anak itoe soedah sampai diloebang lingkaran toelang pinggang, maka dagoe anak itoe biasanja berbalik sendiri kebelakang, berangsoer-angsoer tarik mendatar (ingatlah, perempoean itoe berbaring diatas tempat tidoer), dan bila kepala anak itoe tersemboel pada loebang kemaloean sebelah atas, angkatlah anak itoe dengan tidak memindahkan kedoea belah tangan jang sedang memegang anak itoe, sehingga poenggoengnja mendekati peroet itoenja. Karena toeboeh anak itoe terangkat, maka dagoe dan moekanja keloearliah; dan teroes kepala anak itoe keloear djoega, sesoedah itoe maka lahirlah anak itoe.

Begitoelah adanja kalau perempoean itoe bersalin dengan selamat sadja. Lain dari pada itoe ada poela hal-hal jang bertentangan dengan jang terseboet diatas tetapi tidak akan kita menerangkan dalam kitab ini, sebab pengertiannja amat soelit-soelit dan soekar dipahamkan dengan membatja sadja.

Meskipun diatas telah diterangkan bagaimana djalan haroes dikerdjakan akan membela perempoean jang hendak beranak, tetapi sebaik-baiknya dalam hal itoe orang meminta pertolongan doktor. Kalau sekiranja ia terpaksa, karena tidak dapat pertolongan orang ahli dan

geneesheer of een gediplomeerde vroedvrouw mede te krijgen, of te laten roepen. Maar moet men helpen, omdat het niet anders kan bedenken dan dat de eerste eisch is reinheid, en nogmaals reinheid, en wederom reinheid, want als een door je geholpen zwangere later bluijcliesontsteking krijgt, en sterft, en je hebt geen stipte reinheid betracht dan moet je jezelf dien ongelukkigen afloop verwijten!

Nu willen wij nog even behandelen, hoe men zich te gedragen heeft bij iedere baring, ook bij die waar alles gewoon gaat.

Wij laten, zooals men zich herinneren zal, de vrouw op de zijde liggen. Waarom? Zooals we reeds weten, kunnen wij met ligging op de zijde de ligging van het kind verbeteren, en daardoor de geboorte vergemakkelijken en veiliger maken; maar ook kan wie haar helpen zal, dan gemakkelijk het geslachtsdeel der vrouw, en de omgeving daarvan overzien en de hulp geven, die noodig mocht blijken.

Men late dus de vrouw liggen op de zijde, waarheen de rug van het kind gekeerd is. Is de schedel

tidak sempat membenarkan letak anak jang hendak lahir itoe, baharoelah boléh ia sendiri melakoean pekerdjaan itoe, asal sadja diperhatikannja benar-benar tentang kebersihan, ja, kebersihan. Djika kebersihan itoe tidak diperhatikannja benar-benar dan perempoean jang ditolongnja itoe mendapat penyakit perempoean beranak ataupoen mati, tentoelah orang jang menolongnja itoe menjesal karena ketjelakaan itoe.

Dibawah ini akan diterangkan apa jang haroes dilakoean wáktoe menolong perempoean beranak, meskipun pada ketika itoe ta' ada barang sesoeatoe jang boléh mengetjilkan hati.

Sebagaimana telah diterangkan diatas, maka perempoean itoe haroes berbaring miring. Apakah sebabnja? Seperti kita telah mengetahoei bahwa kalau perempoean itoe berbaring miring, boléh kita memperbaiki letak anak dalam kandoengan, sehingga anak itoe lahir dengan moedah dan selamat. Demikian djoega si penolong moedah memeriksa kemaloean perempoean itoe dan bahagian-bahagian jang ada pada kelilingnja; dan kalau perloe dapat poela ia memberi pertolongan dengan segera.

Djadi perempoean itoe baiklah disoeroeh berbaring miring; kalau poenggoeng anak itoe letaknja

nog heel bewegelijk, dan moet men wel herhaaldelijk controleeren, of hij niet gaat afwijken naar de tegenovergestelde richting; dan moet men de vrouw even of de rug laten liggen, om dat te herstellen. Maar dat afwijken gebeurt heel zelden, omdat de samenrekkingen van de baarmoeder het kind wel in de goede richting houden; staat het hoofdje vast, dan is er voor afwijking in het geheel geen gevaar.

Denk er om, dat als men met de gedesinfecteerde handen voor zoo'n onderzoek de buik van de vrouw heeft aangeraakt, dat dan de handen weer verontreinigd zijn, en opnieuw zorgvuldig moeten worden gereinigd en ontsmet.

Men moet ervoor gezorgd hebben, dat de vrouw te voren goed gewaterd en ontlasting gehad heeft.

Het is gevaarlijk, om tijdens de baring, als die reeds eenigen tijd aan den gang is, de vrouw op te laten staan of op te laten zitten, om te wateren, omdat dan een te plotselinge geboorte zou kunnen plaats grijpen, die vooral voor de vrouw, met het oog op de te snelle rekking, en daardoor grotere kans van inscheuring, gevaarlijk is. Voor het geval, dat de vrouw heftigen aandrang heeft om te wateren, gaf ik in het eerste hoofdstuk mijne raadgevingen.

disebelah kiri, soeroehlah ia miring kekiri, kalau di sebelah kanan, soeroehlah miring kekanan. Djika kepala anak itoe beloem tetap letaknja, haroeslah kerap kali diperiksa mendjaga soepaja letak kepalanja itoe djangan disebelah keatas. Dalam pada itoe hendaklah perempoean itoe menelentang sebentar soepaja anak itoe boléh dibenarkan poela letaknja. Akan tetapi djarang benar anak itoe berubah letaknja. Karena peranakan perempoean itoe selaloe mengetjoet, maka anak itoe tetap pada tempatnja. Djika kepala anak itoe telah rapat pada loebang lingkaran toelang pinggang maka tempatnja ta'kan beroebah lagi.

Hendaklah diingat benar-benar bahwa tangan jang telah dibersihkan itoe, apabila soedah mendjamah peroet perempoean itoe, ta' boléh tidak tentoe kotor lagi, djadi haroeslah tangan itoe dibersihkan poela sebersih-bersihnja, soepaja habis kotorannja.

Sebeloem itoe hendaklah perempoean itoe disoeroeh boeang air besar.

Ketika perempoean itoe akan melahirkan anak, djanganlah disoeroeh berdiri atau doedoek, akan boeang air, karena boléh djadi djoega dengan tiba-tiba anak itoe lahir, sehingga kemaloean itoe boléh mendjadi tjabik. Djika sekiranya perempoean itoe perloe boeang air, hendaklah ditoeroet nasihat jang diterangkan pada bahagian jang pertama.

Tijdens de baring mag men nooit waterlavementen geven, omdat door de vloeibare ontlasting groot gevaar voor besmetting der geslachtsdeelen van de vrouw bestaat. Men doet goed gedurende den laatsten tijd van de zwangerschap voor geregelde ontlasting te zorgen; hoogstens zou als het desondanks blijkt, dat er vele drekstoffen aanwezig zijn, een klein glycerine lavement (10 gram) mogen gegeven worden, waardoor spoedig gemakkelijke ontlasting volgt, die echter niet vloeibaar is.

Men denke erom, dat men de aars daarna moet reinigen met een goeduitgewrongen sublimaatwatje *van het geslachtsdeel af naar de rugzijde der vrouw wrijvend.*

Wanneer men ziet, dat het hoofdje reeds te voorschijn komt, zich vertoont, dan doet men goed, met de zoo schoon mogelijk gereinigde vingers dat hoofdje wat tegen te houden, om te voorkomen, dat dit te snel naar buiten komt, daardoor de vrouwelijke schaamte te vlug rekt, en zoo doende stuk scheurt. Is eenmaal het hoofd geboren, dan volge men de in het eerste hoofdstuk gegeven aanwijzingen.

Selagi perempoean itoe beranak sekali-kali djangan dipompa, sebab kotoran tjair jang keloeaar itoe boléh menjebabkan kemaloeaan perempoean itoe kena bisa. Sebab itoe hendaklah pada boelan perempoean itoe waktoenja bersalin didjaga benar soepaja ia boeang air tetap sebagaimana biasa. Akan tetapi kalau perempoean itoe hendak boeang air djoega ketika ia beranak hendaklah dipompakan glicerine (10 gram) kedalam pelepasan perempoean itoe, soepaja kotorannja moedah keloeaar, tetapi tidak tjair.

Setelah perempoean itoe selesai boeang air haroeslah *dari sisi loebang kemaloeaan sebelah bawah hingga oedjoeng toelang poenggoeng dibersihkan* dengan kapas jang dibasahi dengan soeblimat, sesoedah airnja diperah betoel-betoel.

Djika kepala anak itoe telah kelihatan maka hendaklah kepala itoe ditahan perlahan-lahan dengan djari tangan jang dibersihkan lebih dahoeloe sebersih-bersihnja, jaitoe soepaja kepala anak itoe djangan keloeaar terlaloe tjepat. Kalau kepala anak itoe tjepat keloearnja, maka loebang kemaloeaan perempoean itoe tiba-tiba mendjadi besar sehingga boléh tjabik. Sesoedah kepala anak itoe keloeaar, maka hendaklah dilakoekan atoeran-atoeran jang terseboet pada bahagian jang pertama.

Zoo hebben wij nu ook wat meer ingewikkelde zaken besproken die bij een bevalling kunnen voorkomen.

Maar als de doekoens beranak maar zouden willen toepassen, wat in het eerste gedeelte beschreven werd, dan zou reeds zeer veel bereikt zijn, en paal en perk gesteld worden aan het verschrikkelijke lijden van vele vrouwen en kinderen.

Als toegift willen we nu nog even ten deele als herhaling behandelen, wat men te doen heeft, als er bij een zwangere vrouw, of bij een kraamvrouw bloedingen optreden.

Als er bij een zwangere vrouw bloedingen optreden, dat dreigt er een miskraam, en om die te voorkomen, moet de vrouw dan absolute rust nemen. Is het mogelijk, en dat is in een stad als Batavia met haar schitterend Ziekenhuis altijd het geval, dan doet men 't beste, zoo'n vrouw in het ziekenhuis te laten opnemen, omdat daar in geval van nood, altijd deskundige hulp bij de hand is.

Ik behoef wel niet te zeggen, dat als er eenmaal een miskraam opgetreden is, dat dan eveneens langdurige absolute rust gebiedend noodzakelijk is.

Treedt er een bloeding op na de geboorte van het kind, dan doet men goed de baarmoeder door de buikhuid heen te wrijven en te drukken, en de moederkoek

Diatas telah kita terangkan beberapa hal jang soe-
sah sedikit, jang boléh terdjadi pada waktoe orang
beranak.

Kalan doekoen beranak soeka menoeroet nasihat
jang terseboet pada bahagian jang pertama, itoelah
soedah tjoekeop rasanja akan memperlindoengi iboe
dan anak dari kesakitan jang hampir ta' ada banding-
nja itoe.

Achirnja seakan-akan tambahan boekoe, kita terang-
kan disini, bagaimana hendaknja haroes dilakoekan
bila perempoean jang boenting ataupoen jang tengah
beranak mengeloearkan banjak darah. Bila perempoean
boenting mengeloearkan darah, itoelah soeatoe tanda
bahawa perempoean itoe akan keloeloesan. Dalam hal
itoe hendaklah ia berdiam-diam sadja berbaring dan
djangan bersoesah hati.

Dikota jang besar-besar seperti kota Betawi, dimana
ada roemah sakit jang soenggoeh baik pengoeroesannja,
hendaklah ia disoeroeh berobat diroemah sakit, soepaja
dapat ditolong oléh dokter dengan segera.

Demikian djoega sesoedah perempoean itoe keloe-
loesan, sebaik-baiknya ia beberapa lamanja berbaring
ditempat tidoernja.

Bilamana perempoean soedah melahirkan anak, ba-
njak mengeloearkan darah, hendaklah peroetnja ten-
tang peranakan digosok dan ditekankan sedikit, dan

naar buiten te drukken, zooals dat reeds vroeger in dit boekje beschreven werd.

Maar als er nadat de moederkoek reeds uitgedreven is, toch nog een bloeding optreedt, dan kan men probeeren door de baarmoeder opnieuw te wrijven, haar tot staan te brengen; lukt dit echter bij herhaalde pogingen niet, dan doet men goed te trachten de hulp in te roepen van een geneesheer of vroedvrouw, want dan zit er wat ernstigers achter!

Als ge bemerkt, dat een zwangere vrouw dikke beenen krijgt en een opgezet gezicht, begin dan dadelijk met haar voeding te veranderen: zij mag uitsluitend melk, water en vruchten gebruiken. Daar er echter een ernstig lijden achter schuilt, zult ge goed doen het te rapporteeren aan 't kampoenghoofd, en liefst en zoo mogelijk ervoor zorg dragen, dat de patiente zoo spoedig mogelijk wordt opgenomen in een ziekenhuis, omdat de vrouw dan werkelijk zeer ziek is, en slechts uiterst zorgvuldige behandeling haar redden kan.

temboeninja (saudara anak) ditekankan keloeur, seperti jang telah diterangkan dalam kitab ini.

Bila temboeni itoe telah keloeur, tetapi perempoean itoe ta' berhenti mengeloearkan darah, maka hendaklah peranakannja digosok poela, sehingga darah itoe berhenti keloeur.

Kalau sekiranja oesaha ini tidak berhasil hendaklah diminta pertolongan doktor atau doekoen beranak, djanganlah dibiarkan sadja, sebab hal itoe berbahaya sekali!

Djika perempoean boenting bengkak kakinja dan moekanja, maka hendaklah ia diberi minoem soesoe, air dan boeah-boeahan, djanganlah diberi makanan jang lain. Karena penjakit itoe berbahaya, hendaklah segera hal itoe diberi tahoean kepada kepala kampung dan seboléh-boléhnya perempoean jang sakit itoe haroes dengan segera dibawa keroemah sakit. Soenggoehpoen penjakit perempoean itoe tidak ringan, tetapi doktor dapat menolongnja dengan pendjagaan jang sebaik-baiknya.

Nog een goede raadgeving tot slotte: als ge bij een barende vrouw geroepen bent, en de baring duurt al twee etmalen (48 uur), en heeft zij nog maar steeds geen voortgang, en heeft ook, wat dit boekje U leerde geen resultaat opgeleverd, rapporteer dit dan aan 't kampoenghoofd, opdat er voor bevoegde hulp gezorgd kan worden, want die is dan dringend noodig, en dat is ook het geval, wanneer de navelstreng of een armpje van 't kind te voorschijn komt, tenminste als het leven van de vrouw, die zich met haar ongeboren kind aan U toevertrouwd heeft, en 't leven van dat kind u ter harte gaat, want zonder deskundige hulp, sterft het kind bijna zeker, en ook het leven van de moeder loopt dan groot gevaar!

Zoo hebben wij nu alles, dat men ook wel uit een boekje leeren kan, hier behandeld, en zooals ik reeds meermalen schreef: als gij, doekoen-doekoen beranak, met wat gij hier hebt kunnen lezen, rekening zoudt willen houden, dan zal er heel wat minder ellende zijn onder het volk, en de vrouwen, en de mannen zullen Uw heilzaam werk zegenen, en het komende geslacht, de kinderen, die geboren zullen worden, zullen naast God, U dankbaar zijn voor alles, wat u voor hen deed, toen zij het moeilijke begin van het leven moesten doormaken!

Bila tersoea perempoean setelah doea hari malam (48 djam) lamanja beloem djoega melahirkan anak, sesudah ia merasa sakit hendak bersalin sedang nasihat jang terseboet dalam kitab ini, telah tjoekoep rasanja diperhatikan orang jang menolongnja, maka hendaklah dengan segera hal itoe diberi tahoean kepada kepala kampoeng, soepaja ia memanggil orang ahli oentoek menolong perempoean itoe. Pertolongan orang ahli itoe perloe djoega, kalau jang keloear hanja tali poesat atau lengan anak itoe sadja. Segala sesoeatoe itoe lakoeanlah, kalau sekiranja menaroeh hati belas kasihan kepada perempoean dan anak itoe, sebab djika perempoean itoe dibiarkan sadja tidak pada pertolongan doktor, biasanja anak jang hampir mait dalam kandoengan, akan mati sedang iboenja boléh poela toeroet melepaskan njawanja.

Hai doekoen-doekoen beranak! Djika toean-toean sekalian mentjamkan hal-hal jang telah diterangkan diatas, maka kesengsaraan pendoedoek tanah Hindia ini ta' boléh tiada tentoe akan berkoerang-koerang. Baik laki-laki baik perempoean akan memoedji-moedji pekerdjaan toean jang ta' terhingga paédahnja itoe, sedang anak-anak jang toean tolong, akan mendo'a soepaja Toehan jang pengasih dan penjajang kepada hambanja membalas djasa toean jang besar itoe!

CENTRAL REGION
COMMITTEE
AMSTERDAM

Serie No.	Nama kitab.	Pengarangnja.	Har- ganja.
7	Dari hal lalat (langau) serta ichtiar akan memoesnahkannja . . .	B. G. D.	0.20
8	Dari hal orang boeta. .	Idem	0.25
10	Bahaya maoet jang boléh ditolak (malaria). . .	Idem	0.30
460	Djaoehkan dirimoe dari pada tjandoe	St. Machoedoem. . .	0.20
548	Ilmoe pendidikan. . .	R. Poera di Redja . .	1.—
499	Koerban angan-angan .	D. Soebrata.	0.20
348	Obat pemboenoeh madat.	M. Joedadibrata dan Joedadikoesoemah .	0.25
543	Penerka.	Balai Poestaka . . .	0.50
458	Penggeli hati. . . .	M. Natawiria dan M. Soeratman alias Sas-tradiardja	0.60
258a	Soeloeh menternakkan hidoep-hidoepan II. .	Dr. B. Vrijburg . . .	0.75
258b	Idem III. .	Idem	0.75
574	Taman penghoboeran dan pemandangan. . . .	B. Dt. Seri Maharadja.	0.15
205	Teka-teki	R. M. Basoeeki . . .	0.20

